

ملقب به بهاءالدین مشهور بشیخ بهائی که از علمای بنام دوره صفوی و از محترمین و مقربین مجلس شاه عباس بوده . مسقط الرأس او جیل عامل بود و در ۹۵۳ در بعلبک بدینا آمد پدرش عزالدین حسین در ۹۶۶ بایران مهاجرت کرد پس شیخ بهائی در حدود ۱۳ سالگی بایران آمده است . عمرش در ایران گذشت و تحصیلات نمود و بزبان فارسی و عربی تصانیف بوجود آورد که مجموع آن به ۸۸ کتاب و رساله میرسد از آن جمله است مثنویهای **نان و حلوا و شیر و شکر** . **بیر خلاصة الحساب و تشریح الافلاک** و کتاب **اربعین** همچنین کتابی مرکب از نوادر حکایات و علوم و اخبار و امثله اشعار عربی و فارسی جمع و تألیف کرده و اسم آن را **کشکول** نهاده اشعار فارسی و عربی هم سروده . وفات شیخ بهائی بسال ۱۰۳۱ در اصفهان اتفاق افتاد و جنازه او را به مشهد انتقال دادند و بنا بر وصیت خود در پائین پا در جایی که هنگام توقف در مشهد درس میگفت بن خاک سپردند .

کتاب دیگر - در مسائل دینی کتابهای متعدد دیگر در زمان صفویه تألیف یافت و تنها محمد باقر مجلسی چندین تألیف نمود که از آن جمله است :

کتاب عین الحیات و مشکوة الالوار و حيلة المتقين و معراج المؤمنین و حق الیقین و حیات اللوب و جلاء العیون و امثال آنها که الحق جمله بفارسی تألیف یافته . از تألیفات دیگر دینی کتابیست بنام **تنبیه الغافلین** که در واقع ترجمه از نهج البلاغه حضرت علی (ع) است و مترجم آن فتح الله کاشانی نام دارد . همچنین **معاسن الآداب** تألیف نصیرالدین استرآبادی است در اخلاق . **ایضاً زیادة التصانیف** حیدر خوانساری و **شجرة الهیه** حیدر رفیع الدین .

دیگر نوامع ربانی و **مصقل صفات** تألیف سید احمد بن زین العابدین اصفهانی است در انتقاد عقاید نصاری و **حجة الهند** ابن عمر محرابی است در نقد عقاید هندی .

از کتابهای مهم اخلاقی و دینی بفارسی در دوره صفویان و قاجاریان **ابواب الجنان** تألیف رفیع الدین محمد واعظ قزوینی متوفی در ۱۱۰۵ **معراج السعادة** تألیف احمد بن مهدی نراقی است که آنرا با مر فتتحعلی شاه از کتاب عربی موسوم بجامع السادات پدرش ترجمه نموده . نراقی ذوق شعر و ادب هم داشته .

گوهر مراد کتابی است در مسائل حکمت و کلام تألیف عبدالرزاق بن علی بن حسین لاهیجی که ذکرش بساز بیاید تألیف این کتاب حکمی فارسی در زمان شاه عباس بعمل آمد .

اسرار الحکم - کتابیست در حکمت الهی تألیف ملا هادی سبزواری که نظرش بیشتر باثبات توحید و اصول عقاید دینی معطوف بوده و ظاهراً تصنیف این کتاب بر حسب تمایل ناصرالدین شاه بعمل آمده .

۴- کتب لغت

در ادوار گذشته فرهنگهایی وجود داشته و چندی از آن در این کتاب مذکور گشته است ولی توان گفت درین دوره اخیر بخصوص عصر صفوی فرهنگ فارسی متعدد بوجود آمد که معروفهای آنها تام برده میشود :

فرهنگ جهانگیری - مؤلف آن جمال الدین حسین انجو که منتسب پدر بار اکبر شاه و پسر خلفش جهانگیر بوده و از هر دو حکمران حمایت و صله دیده و لغت خود را بحکم اکبر شاه شروع نموده و بسال هزار و هفده هجری تألیف آنرا انجام داده و آنرا بنام جهانگیر شاه و فرهنگ جهانگیری نام داده است. از مزایای این فرهنگ آنکه برای هر لغتی شعری بر سبیل مثال از شعر آورده .

مجمع الفرس - مجمع الفرس نیز از لغت های مشهور فارسی است مصنف محمد قاسم کاشانی معروف به سروری است که آنرا در زمان سلطنت شاه عباس اول بتاریخ هزار و هشت بنام همان سلطان تألیف نموده .

برهان قاطع - این کتاب برخلاف دو فرهنگ مذکور فوق گذشته از لغات فارسی عده ای از لغات عربی و یونانی و دیگر لغات اجنبی مستعمل در فارسی نیز دارد و مصنف محمد حسین بن خلف تبریزی متخلص به برهان در تألیف آن از فرهنگهای سروری و جهانگیری نیز استفاده کرده و آنرا در هزار و شصت و دو بنام عبداللہ قطب شاه از سلاطین هند نموده . صحت و دقت در این کتاب کمتر بکار رفته و اصل و فصل بعض لغات معلوم نیست با اینهمه مفصل و مفید است .

فرهنگ رشیدی - فرهنگ رشیدی تألیف عبدالرشید است که در هند تولد یافته و پدر بار او رنگه زیب انتساب داشت لغتش چون بدقت و اعتنا و مقابله فرهنگهای سروری

و جهانگیری نوشته شده از بعضی جهات بر آن دو فرهنگ ترجیح دارد تاریخ تألیف سال هزار و شصت و چهار بوده .

غیاث اللغات - غیاث اللغات تألیف محمد غیاث الدین از فارسی شناسان هند است و آن جامع لغات مهم فارسی و عربی و ترکی است که در فرائد اشعار و آثار فارسی تصادف میشود تألیف این لغت در سال هزار و دو و بیست و چهار و دو بعمل آمده .

انجمن آرا - فرهنگ انجمن آرای ناصری تازه ترین لغت مشهور فارسی است و آخرین تألیف معروف و رضاقلیخان هدایت مؤلف مجمع الفصحاست که ذکرش گذشت این فرهنگ منحصر بلغات فارسی است و اغلب در توضیح لغات امثله از اشعار فارسی ذکر شده و مقدمه‌های در تاریخ و ساختمان زبان و لاحق‌های در بعضی امثال ضروب فارسی دارد استناد مؤلف عمده به فرهنگ جهانگیری بوده .

حکما و دانشمندان این دوره که غالباً به عربی نوشته‌اند

عصر صفوی و قاجار از وجود دانشمندان خالی نبوده و گذشته از فقهای بزرگ حکمای تامی نیز ظهور کرده و مبنای فلسفه اسلامی را بدرجات رفیع رسانده و تحقیقاتی ژرف و مطالعاتی عمیق نموده و تصانیف سودمند از خود بیاد کار گذاشته‌اند .

میتوان گفت بزرگترین حکیم این عصر صدرالدین شیرازی بوده که در متانت فکر و اصابت نظر و تحقیق و ابتکار تالی ارسطو و ابوعلی سینا بوده و در مطالب دقیق حکمت ذوق و قریحه خاصی داشته است .

از فقها و محدثین معروف عصر صفوی و قاجار احمد بن محمد مشهور بلقب مقدس اردبیلی معاصر شاه عباس کبیر و علامه محمد باقر مجلسی فرزند علامه محمد تقی مجلسی است . مجلسی - بطوریکه اشارت رفت کتب و رسالات زیادی را جمع به عقاید و اخبار شیعه بزبان فارسی منتشر ساخته ولی بزرگترین تألیف او در این موضوع کتاب **بحار الانوار** است که به عربی و در ۲۴ جلد است .

اینک از حکمای مشهور این دوره بترتیب ذیل ذکر می‌رود .

میرداماد - میر محمد باقر بن محمد استرآبادی از مشاهیر فلاسفه و دانشمندان

معروف عصر صفوی است . لقب داماد از پدرش مانده که وی داماد محقق ثانی بود .

منشأش استرآباد و محل تحصیلش مشهد و اقامتگاهش اصفهان بود. در نزد معاصرین خود بسی محترم و مجالس درس او در نظر اهل عالم بسیار مغتنم و از جمله مستمعین بیانات او صدرالدین شیرازی بود که بعد در حکمت اشتهار بزرگی پیدا کرد. میرداماد تألیفات متعدد فلسفی و دینی دارد که جمله بزبان عربی است و از آن جمله کتاب **صراط المستقیم** و **قیسات در مسائل حکمت** است و **کشف الحقایق** که حکمی و دینی است. میرداماد به تخلص اشراق اشعار فارسی گفته و یک مثنوی سروده با اسم **مشرق الانوار**.

ملا صدرا - صدرالدین محمد اصلش از شیراز بود و پدرش ابراهیم نام داشت قسمتی از تحصیلات فلسفه خود را نزد میرداماد بجای آورد. او را میتوان معروفترین فیلسوف دوره اخیر ایران شمرد. افکار فلسفی دقیق داشته و در آن رشته دارای مقام و مشربیی بوده. فکر مشائی را با ذوق اشراقی نیک تألیف فرمود، تألیفاتش در حکمت مرجع و مأخذ اهل علم میباشد و نخبه آنها اسفار و شواهد ربوییه و مشاعر و کتاب **المبدأ والمعاد** است نیز مسائل متعدد دیگر در مسائل مختلف علمی از و باقیست هم قسمتی از کتاب **اصول کافی** شیخ کلینی را شرح و چند سوره از قرآن کریم را تفسیر کرده شیخ صدرالدین در یاز گشت از سفر مکه بسال هزار و پنجاه در بصره وفات یافت. **ملا محسن فیض** - محمد بن مرتضی معروف به ملا محسن فیض کاشانی از فقها و حکمای معروف عصر صفوی و از شاگردان ملا صدرا بوده و تحصیلات خود را در شیراز تکمیل نمود. از تألیفات زیادی که با و نسبت داده اند **اصول المعارف** و **کلمات مکتونه** میباشد در حکمت و در تفسیر و **صافی و وافی** در حدیث. ملا محسن نیز اشعار فارسی سروده و گویا دیوانش شش و هفت هزار بیت دارد.

لاهیجی - نیز از معروفترین علماء و حکمای عصر صفوی و از شاگردان ملا صدرا است. گذشته از تألیفات مهم کلامی و فلسفی بفارسی مانند **گوهر مراد**، عربی نیز تألیفات مهم نموده از آن جمله **شوراق الالهام** در شرح تجرید خواه نصیر طوسی است نیز از پیشروان حکمای عصر صفوی **ابوالقاسم فن‌درسکی** است که منسوب به فن‌درسک از اعمال استرآباد است در ریاضی و حکمت استاد بود و تألیفات سودمند در حکمت فرمود در شعر فارسی هم دست داشت و قصیده‌ای شیوای حکمی با مطلع:

چرخ با این اختران نغز و خوش و زیباستی صورتی در زیر دارد هر چه در بالاسنی
بطرز متقدمین ساخته .

حاج ملاهادی - مولانا حاج ملاهادی سبزواری پسر حاج محمد سبزواری
است . پدرش از علما بود و خودش نیز نخست در مشهد سپس در اصفهان علوم حکمت
و فقه و اصول و کلام تحصیل نمود و بجزر که دانشمندان درجه اول دوره قاجاریه در آمد.
معروفترین تألیف او منظومه ایست بتأزی در منطق و حکمت با شرحش در دو قسمت که اولی
لثالی المنتظمه و دومی غرر الفرائد نام دارد هر دو در یکجا بتام شرح منظومه مشهور است.
شیخ به فارسی نیز اسرار الحکم نوشته که در حکمت الهی است و مذکور افتاد.
همچنین به تخلص «اسرار» غزلیات حکمی و مایل بتصوف سروده . وفات شیخ بسال هزار
و دوست و هشتاد و نه اتفاق افتاد .

مآخذها - تاریخ گیتی گشا با تصحیح آقای نفیسی طهران ۱۳۲۷ - دستورالوزراء با تصحیح
آقای نفیسی طهران ۱۳۱۷ - شرح حال شیخ بهائی بقلم آقای نفیسی طهران ۱۳۱۶ مجمل التواریخ
بسمی و اهتمام آقای مدرس رضوی طهران ۱۳۲۰ - تذکره های فارسی - خلاصه مفید دوره صفوی در
تاریخ ادبی ایران تألیف برادران ج ۴ - تحفه سامی تألیف سام میرزا پسر شاه اسماعیل طبع مجله
ارمغان ۱۳۱۴ - کتاب مفید تاریخ زبان و ادبیات ایران در دربار مغول در ۳ جلد (انگلیسی) تألیف
محمد عبدالغنی الله آبادی هند ۱۹۳۰ - ۱۹۲۹ راجع بشمرای هندوستان و نفوذ ایران در آنجا -
ایضا کتاب شعر المعجم شبلی نعمان - مقدمه آقای کمالی بر منتخبات اشعار صائب چاپ طهران - اشعار
برگزیده صائب با مقدمه مبسوط با اهتمام آقای زمین العابدین مؤمن طهران ۱۳۲۰ - مقدمه دیوان
هاتف از نشریات مجله ارمغان طهران - مقالات آقای محیط در « ارمغان » سال ۱۳ راجع بشهاب
تبریزی - مقدمه دکتر رضا زاده شفق به لیلی و مجنون مکتبی چاپ طهران با اهتمام آقای کوهی -
مقدمه آقای بهار به کلمات غزلی مکتبی چاپ طهران با اهتمام آقای کوهی - مقاله آقای نفیسی راجع
بمحمود خان ملک الشعراء شماره ۱۱ سال اول مجله مهر - در شرح حال شمرای دوره قاجار مخصوصاً
مجمع الفصحی و برادران ج ۴ و دیوان خود شعرا - دیوان مشتاق با اهتمام آقای حسین مکی با مقدمه
طهران - دیوان فروغی بسطامی از طرف آقای علی غفاری طهران ۱۳۲۰ - دیوان قآنی چاپ طهران -
دیوان مجمر چاپ طهران - خلاصه دیوان جامی توسط آقای پژمان - دیوان جامی چاپ هند -
مثنویات جامی نسخه خطی در کتابخانه مسجد سپهسالار طهران - دیوان مجمر چاپ طهران -
دیوان قآنی چاپ طهران - مقدمه آقای عبدالوهاب فرهای بدیوان قائم مقام چاپ طهران از
نشریات مجله ارمغان - «قائم مقام» تألیف آقای باقر قائم مقامی چاپ طهران - راجع بعلماء و حکماء
ومحدثین : نامه دانشوران - روایات الجنات (پرسی) تألیف محمد باقر خوانساری - قصص العلماء
تألیف محمد بن سلیمان تنکابنی - مجالس المؤمنین تألیف قاضی نورالله شوشتری برای شرح حال
دانشمندان و سخن گویان از بعضی کتابهای تاریخ عمومی و خصوصی هم مانند راحة الصدور و تاریخ
گزیده و حبیب السیر و تاریخ فرشته و روضة الصفا و ناسخ التواریخ استفاده توان کرد .

ملاحظاتى راجع بادييات در دوره مشروطيت

ظهور مشروطيت كه فرمان آن در سال ۱۳۲۴ هجرى قمرى صادر شد نتيجه يك سلسله مقدمات سياسى و علمى و ادبى بود كه شرح و بسط آنرا كتابى جدا گانه بايد اجمالاً توان گفت كه در اين دوره ادبيات ايران گذشته از دوام در موضوعات و طرزهاى قديم تاز گيهاى نيز پيدا كرد و ممكن است آنها را بطريق ذيل تلخيص نمود .

۱- زبانهاى ييگانه خاصه زبان فرانسوى در ايران كه از او ايل دوره قاجار شروع با انتشار نموده بود رواج يافت و راه آمد و شد بين ايران و فرنگستان بيشتراز سابق باز شد و تصانيف ادبى آن سر زمين از نظم و نثر و داستان و رمان در اين ديار معروف گرديد در تأثير اين اختلاط نه تنها عده اى از كتب فرنگى بفرسى ترجمه و مقدازى لغات فرنگى داخل زبان فارسى شد بلكه برخى نويسندگان جديد در معانى و الفاظ تاحدى سبك و روش و طرز فكر مغرب زمين را اقتباس کرده و گاهى در اين خط دورتر رفته از شيوه زبان فارسى خارج شدند .

۲- از موضوعات تازه اى كه داخل ادبيات گرديد افكار آزادى خواهانه و عقايد اجتماعى و سياسى و فكر تساوى حقوق سياسى و مسئله آزادى افكار و حرريت مطبوعات و احساسات وطن پرستانه است كه الحق در نظم و نثر جلوه خاصى نمود و شعر اى تواناى خوش قريحه و نويسندگان قابلى ظهور کرده و با بهترين الفاظ به تعبير اين سنخ افكار پرداختند حتى اينگونه افكار بلطف قريحه شاعرانى مانند عارف قزوينى بشكل تصنيف مى درميان عامه انتشار پيدا کرد . از شاعران ايندوره ميتوان براى نمونه ازميان گذشنگان ادیب الممالك **فراهانى** و ادیب **پيشاورى** را نام برد و از عالم بانوان **پروين اعتصامى** را ذكر کرد و از زندگان آقاى **محمد تقى بهار** (ملك الشعرا) را ناميد كه در طرز قصيده و تتبعات تاريخى و ادبى استاد است .

در واقع شاعران و گويندگان و نويسندگان سخنور ادب پر رز زيادى در عصر ما ظهور کرده اند كه الحق نظم و نثر فارسى را زنده نگه داشته و آنرا گوياتر و شيواتر نموده و معانى تازه در آن دمیده و خود را اخلاف صدق بزرگان قديم نشان داده اند و كتابهاى در شرح احوال و اشعار و آثار آنان بقلم مؤلفاتى مانند آقاى بان اسحق هندى

و اسدالله ایزد گشسب و براون انگلیسی و پیرمان و جهانبانی و دینشاه ایرانی و ورشید یاسمی و حسین مکی و سعادت نوری و دیگران بوجود آمده و میتوانند مورد استفاده جوانان دانش آموز قرار گیرد .

۳ - نظم و نثر فارسی از مقام شامخ ادبی قدیم که معمولاً از حیات مردم دو و از ذوق و احتیاجات عامه مهجور بود کمی بیابان آمده و بذهن و زندگانی توده نزدیک شده و بر حسب احتیاجات جامعه در مضامین تازه‌گی پیدا کرده و بمطالب اجتماعی گرویده است و نویسندگان در ادای این موضوعات بیشتر از زینت الفاظ و استعمال جمله‌های دور و دراز متوجه بادای مطلب و بیان مقصود شده‌اند .

۴ - انجمن مدارس جدید و روزنامه‌ها و مجلات به توسعه و تعمیم معارف خدمت بزرگی کرده و ادبیات نسبت به عامه بیشتر مانوس و در دسترس واقع گشته و توجه به علم و ادب زیادت گرفته .

۵ - تمایلی در مردم و طبقه دانشمندان و مؤلفان نسبت به تألیفات علمی و ادبی متقدمان ایران پدید آمده نیز از وزارت فرهنگ توجهی نسبت به تألیف کتابهای درسی و ترجمه تألیفات علمی مغرب زمین پیدا شده و بخصوص تصحیح و طبع مؤلفات گذشتگان ایرانی در نظم و نثر مورد نظر خاص واقع گشته و مقدار مهمی از نوادرات و تصانیف گذشته با اهتمام دانشمندان بطرز صحیح جدیدی بحلیه طبع در آمده و احیا گردیده .

۶ - درج مطالب علمی و تاریخی بطرز تحقیقی و انتقادی و رجوع با اصول و اسناد از روی نظام فکری و تتبع کامل ترقی شایانی کرده و در واقع شیوه بعضی مؤلفان بزرگ اسلامی که در قدیم نسبت بزمان آنان معمول بود احیا گردیده و در این امر از روش انتقادی دانشمندان مغرب زمین نیز استفاده کامل شده است و در حقیقت تألیفات و تحقیقات خاورشناسان مغرب زمین ازین حیث در نهضت جدید ادبی ایران تأثیر خاص داشته و در میل و رغبت ایرانیان نسبت باحیای آثار گذشتگان، نیز در سلیقه و راه و رسم پژوهش مطالب علمی عامل مهم بوده است و توان گفت در میان دانشمندان ایران پیشرو عمده در این فن آقای محمد قزوینی بوده است .

۷ - نهضتی برخاسته عبارت پردازیهای بی لزوم و مبالغه‌ها و مضامین و تشبیهات

غیر طبیعی و پیچیده از ادبیات قدیم شروع کرده و در این مورد برخی ترك اغلب مضامین و تشبیهات و اسلوب و معانی قدیم را میخواستند و موضوع های تازه پیدا میکنند و اوزان و اشکال نو بکار میبرند و در نثر مخالف جمله بندی تازی منش و استعمال کلمات زیاد عربی هستند و با حیات شیوه ایرانی و استعمال لغات فارسی اهتمام دارند حتی بعضی دورتر رفته با استعمال جمله های فارسی خالص میکوشند .

در ضمن توان گفت ایندوره از يك لحاظ یعنی بیشتر از لحاظ موضوع و هدف و طرز تعبیرات ادبی دوره تحول و انقلاب است . موازین قدیم تا حدی متزلزل شده و اصول جدید هم سر و صورتی کامل پیدا نکرده و ادبیات بطور کلی يك سیر تکاملی مینماید . در هر صورت برخی گویندگان جدید آثار زیبایی دلربائی که نوید سبک عالیتیرا میدهد بوجود آورده اند .

اجمالی در سبک

زبان فارسی یکی از السنه مهم عالم و از شاخه های قدیم زبان اصلی هند و اروپائی و دارای ادبیات است که تاریخ آن دست کم بدو هزار و پانصد سال میرسد . بحکم اخبار قدیم یونانی و صحف یهود و روایات کتب اوستائی نواریخ عربی ایران در عصر مادها و هخامنشی ها از آن عصر بما ترسیده . زبان ایران قدیم دولت معروف داشته یکی اوستائی که اوستا بدان نوشته است دیگر پارسی باستان که زبان رسمی دوره هخامنشی بوده و سنگنبشته ها بدان زبان است . جمله های پارسی باستان و اوستا بطور کلی ساده و مقید معنی و بی تکلف است تنها در اوستا چنانکه رسم کتب دینی است مکررات زیاد آمده . از ادبیات اوستائی یا ادبیات مزدیسنا جز اوستا آثار دیگر هم در دست است و نمونه های کمی از نظم و نثر از آنچه در طی قرون از بین رفته است باقیست .

پارسی باستان بمرور زمان به تحولاتی برخورد و از حیث قواعد و تلفظ ساده تر گردید و این زبانست که در عصر اشکانیان و ساسانیان معمول گشت و پهلوی نامیده شد و آن دارای کتب و ادبیات و اشعار بوده و گذشته از کتیبه های ساسانی بالغ بر صد کتاب

پهلوی از اواخر ساسانی و اوایل اسلام تا با امروز رسیده است .
اشعار قدیم ایران جمله بوزن هجائی بوده و از اخبار چنین مستفاد میگردد که
سرود خوانان در ایام جشن های رسمی منظومه ها بدر بار شاهان میخوانده اند یعنی کلام
منظوم شیوع و رواج داشته است .

زبان پهلوی بزبان فارسی امروز نزدیکست تنها از حیث ترکیب و کلمات و
قواعد و اصوات به تغییرات برخوردارده از آن جمله الفباء و عدد زیادی از لغات و شیوه
عربی را اقتباس کرده است .

از کتابهای معدودی که باقیمانده پیدااست که نظم پهلوی بطور کلی ساده و
وروان بوده و جمله ها موافق مقصود ادامه یافته و تعقید و طول و تفضیل و استعاره و مجاز
نداشته یا کم داشته .

بعد از دو بیست سال استیلای عرب در اوایل قرن سوم نهضت ادبی توأم با نهضت
سیاسی در ایران شروع نمود و شعرای نامی فارسی زبان اشعاری که اغلب بوزن عروض
است سرودند و تألیفاتی به نثر فارسی پرداختند. در مدت استیلای عرب نیز زبان فارسی
از بین نرفته بود حتی اشعاری بوزن هجائی در نقاطی از ایران سروده میشد چنانکه
اخباری و آثاری از آنها در کتب تواریخ اسلامی توان یافت .

زبان نظم و نثر بعد از اسلام در دوره ساسانیان و مسعت یافت و در عصر غزنویان و
سلجوقیان باوج ترقی خود رسید و صد ها شعر او نویسندگان و دانشمندان بزرگ و
نامی ظهور کردند.

گرچه در این دوره لغات و اسلوب عرب در ادبیات فارسی بشدت مؤثر واقع
گردید ولی زبان را از حال طبیعی خارج نکرد و نظم و نثر این عصر متصف است بسادگی
و روانی یعنی عبارت پردازی و تکرار مکررات و جمله های تو در تو و مضامین نامأنوس
در تألیفات آن زمان کمتر دیده میشود.

موضوعهای ادبی عبارت بود از قصاید که عمده در مدح شاهان و بزرگان و بیان
حال و وعظ و عبرتست و معمولاً مشحون به تشبیب و تغزل بود همچنین قطعات علمی و
اخلاقی و پند و نصیحت و حماسه و داستان و مطالب دینی و تاریخی سروده میشد و از قرن

پنجم با نظر مطالب حکمی و علمی نیز بر آن افزوده گشت. در اقسام شعر گذشته از قصاید و قطعات غزلیات و رباعیات و مثنوی و مسمط نیز ساختند. اشعار شعرای این دوره از رودکی و عنصری و فرخی و منوچهری و دقیقی و فردوسی و ناصر خسرو و قطران و سنائی و انوری و معزی و خیام و خاقانی و ادیب صابر و نظامی بدین طرزها بوده و معانی فوق را بخوبی میرساند.

در نشر نیز تألیفات ابتدای این عصر مانند ترجمه تاریخ طبری و التفهیم ابوریحان بیرونی و دانش نامه ابوعلی سینا و زین الاخبار گردیزی و تاریخ بیهقی و قابوسنامه و چهارمقاله و کلیله و دمنه بطور کلی متانت و سادگی و صراحت و آزادی از حشو و زواید و مکررات و کنایات را نشان میدهد.

از اواخر عصر سلجوقی با نظر فساد سخن فارسی تغییر پذیرفت و استعمال الفاظ مغلق و لغات غامض عربی و کلمات و ترکیبهای سخت و ادخال اصطلاحات علمی و مذهبی در نظم و نثر کم کم معمول شد حتی آثار آن در نظم شعرای معروف قرن ششم مانند انوری و خاقانی پیدا گشت.

بعضی شعرای این دوره و ادوار تالی گوئی شعر را برای مغلق گوئی و فضل فروشی و قافیه پردازی و نکته سازی و گنجانیدن دقیق علوم و لغز و مبہوت ساختن خواننده نظم میکرده اند.

در نثر عبارت مرکب و مسلسل و جمله های دراز پیدا آمد و افراد در استعمال مترادفات بیجا و جمله های عربی و مسجع و جناس شروع کرد که میتوان مرزبان نامه سعدور اوینی و راحة الصدور راوندی و مقامات حمیدی و ترجمه تاریخ یمینی و امثال آن را بر وجه مثال نشان داد. اقسام شعر از قصاید و غزلیات و قطعات و مثنوی و رباعیات و ترجیع بند در کار بود و موضوعات عبارت بود از مدح و وصف و بیان حال و درج احساسات و مرثی و پند و مطالب دینی و مسائل عرفانی و علمی و نشان دادن قواعد و محسنات عروضی. در عصر مغول و تیموری قتل عام و تخریب و یغمای آثار علم و ادب را از نواحی شامی ایران مخصوصاً خراسان از بین برد و کتابخانه ها ویران و عرضه تاراج گردید و شعرا و دانشمندان مقتول و یا فراری گشتند پس مدتی در ادبیات وقفه رویداد و بر خلاف

گویندگان قرن ششم که بسیار بودند عدده شعراء در این عصر کم بود. با این همه بعد از آنکه مغول و تیموریان به تمدن ایران گرویدند و از قتل و هدم دست برداشتند گویندگان و نویسندگان متعدد ظهور کردند و مخصوصاً در فن تاریخ تألیفات مهم نمودند و علم نجوم و نقاشی و حسن خط بخصوص در زمان تیموریان ترقی کرد.

در عصر مغول و تیموری انحطاط سبک فارسی خاصه در اثر بیشتر روی داد و تصنع و تکلف زیادتر گردید و جمله های بلند بالاوتر کیب های مغلق و استعاره های بارد و سجع های بیجا و متکلف که بتقلید عربی معمول شده بود با فراط استعمال گشت ادخال جمله های عربی و کثرت جمله معترضه و وفور استعاره و تشبیه و ایهام و فاصله دادن بین مبتداء و خبر و ترک موضوع و مبالغه در مطالب فرعی خاصه افراط و اغراق در مدح از خواص سبک این دوره است که مخصوصاً از تألیفاتی مانند تاریخ و صاف و تاریخ معجم تا برسد بتاریخ نادری و دره نادر محسوس است ولی باید دانست که در عین حال چنانکه طبیعی است سبک ساده سابق هم تا حدی در نظم و نثر معدودی از استادان باقی بود و اشعار و منشآت نیک و روشن مانند نظم و نثر سعدی و حافظ با انشای تاریخ جهانگشا و طبقات ناصری توأم اسلوب مبهم و متصنع زمان مداومت داشت یا بوجود میآمد.

در این عصر گذشته از سبک هایی که بهمان ترتیب سابق بود غزل اهمیت پیدا کرد و قصیده مقام اولی خود را باخت و استادانی مانند سعدی و حافظ این فن را باوج کمال رسانیدند. قصاید مدحیه نیز کارش با فراط رسید و شاعر ممدوح یا معشوق را بیشتر از اندازه ستود و در تملق گوئی و تحقیر نفس مبالغه کرد. شعر عرفانی هم ترقی نمود و نمونه های کامل پیدا کرد و بهترین گویندگان این فن مانند جلال الدین و حافظ و جامی در این دوره ظهور کردند.

سبک غیر طبیعی دوره مغول در زمان صفویه بنهایت انحطاط رسید و استعمال ترکیبیات غریب و کلمات نامأنوس و جناس های تو در تو و نکته گوئی های مزعج و نازک کاری و مضمون آفرینی و معانی پیچیده باریک بیشتر رایج گشت مخصوصاً شعرای مقسم هند در

این طرز افراط کردند و در نتیجه سبک متکلف مضمون پرست مصنوعی بمیان آمد که آن را برخی سبک هندی مینامند ولی سبک هندی در مقابل این افراط هنر نمائی هم کرد و اگر مضامین پیچیده مصنوعی بمبالغه دار مانند بیتی که در ذیل میآید ایجاد نمود مضامین لطیف و نوازی هم نظیر مثالهایی که در ذکرها صائب و معاصرینش درین کتاب آورده شد بوجود آورد. مثلاً در این بیت که نمونه ایست از سبک مذکور :

شمع را بر سر نمیدانم هوای روی کیست بوی گل میآید از دود پسر پروانه ام
محبوب بقدری گل اندام است که تنها هوای او در سر شمع آنرا بطوری معطر

میکند که از دود پسر پروانه ای که در آتش آن شمع سوخته بوی گل میآید انصافاً در این بیت با وجود اینکه مضمون لطیفست در نازک کاری و باریک اندیشی اغراق و مبالغه بیش از حد بکار رفته. با اینحال چنانکه اشارت رفت لطافت و هنر نمائی شاعران نامی این سبک را نباید از نظر دور داشت زیرا مضمون خوب و دقیق بسیار مشکل است و می توان گفت در ادبیات جهان مایه امتیاز خاص ادبیات ایرانست و هیچ قومی بدین پایه نکتهداری و لطیفه سازی نتوانسته. پس نباید فراموش نمود که در برابر بیت فوق و نظایر آن آبیانی نظیر آنکه از صائب و دیگران نقل شده و امثال این چند بیت زیرین هم پیدا میشود که نماینده لطف گویندگان متأخر و معاصر ایرانست .

نمیخواهم که گردد تاخن من بند در جائی مگر گاهی که خار بر آرم از کف پائی
بهوش باش دلی را بسهو نخراشی بناخنی که توانی گره گشائی کرد
شیشه نزدیکتر از سنگ ندارد خویشی هر شکستی که بهر کس برسد از خویشت
شمع این حوصله را بر همه کس روشن کرد که توان تاب سحر گریه بی شیون کرد
گرید و سوزد و آفروزد و خاموش شود هر که چون شمع بختند بشب تار کسی
گل سر سبد عمر چشم بیدارست بر غم دیده گلچین روزگار منصب

بوی گل خود بیچمن را هنما شد ورنه

مرغ مسکین چه خبر داشت که گلزاری هست

از دوری توجانا دانی چه مانند دردل از کاروان چه ماند جز آتشی بمنزل
در بیخبری از تو صد مرحله من پیشم تو بیخبری از من من بیخبر از خویشم
من عاشقم دلیل من این قلب چاک چاک در دست من جز این سندیاره پاره نه
بطوریکه از ابیات فوق هم بدست می آید قطعات و مفردات پند آمیز و تمثیلی
منحوساً در اشعار شعرائی مانند صائب و فیضی زیاد استعمال شده چنانکه نمونه ای چند
مذکور افتاد. در نثر گذشته از کسب تاریخی تألیفات دینی مربوط به آئین شیعه در زمان
صفویه کثرت پیدا کرد. بطور کلی توان گفت در عصر صفویان علوم و حکمت و عرفان
از نظم و نثر ایران تاحدی مفارقت کرد و جای آن را مرثی و مسائل مذهبی و فقه و
متناقب ائمه و ذکر عقاید شیعه گرفت.

از اوایل زندیان باین طرف يك نهضت ادبی روی داد و گویندگان مانند هاتف
مشتاق و نشاط و صبا و سروش و قانی ظهور نموده طرز قدما را از نو گرفتند و بدین واسطه
سبك مغول و صفوی بتدریج از بین رفت و سبك و شیوه ساده تر و فصیح تری بمیان آمد نثر
فارسی هم بدست امثال نشاط و قائم مقام و سپهر و هدایت رویه نثر قدیم سیر کرد و
حشو و زواید و مترادفات و جمله های پیچای پیچ متروک گردید.
در ادوار سابق بر مغول مرکز عمده سبك و نهضت ادبی ایران خراسان و تاحدی
آذربایجان بود. بعد فارس اهمیت پیدا کرد و در دوره بعد از صفوی عراق منشاء سبك
جدید گردید.

در این عصر اخیر قصیده و غزل هر دو هم دوش ترقی کرد و یکی را بر دیگری
برتری حاصل نشد کوا اینکه چون سبك متقدمین را میزان گرفته بودند بالطبع قصیده
بیشتر مورد توجه بود تا غزل.

هم در این دوره فن تاریخ و تراجم احوال ترقی خاصی نمود و تواریخ عمومی
مانند روضة الصفا و ناسخ التواریخ و تذکره ها مانند آشکده و مجمع الفصحا تدوین
گردید همچنین کتب متعدد مذهبی در لغت فارسی تألیف یافت.
آغاز دوره مشروطیت و انقلابات سیاسی تغییر اساسی در ادبیات داد یعنی اشعار

و مقالات و تألیفاتی زیاد متوجه به مطالب و مسائل اجتماعی شد و این هدف عملی و روشن بالطبع لفظ را نیز روشن ساخت و عبارت پردازیهای منشیانه و صنایع لفظی جای خود را به عبارتها و جمله‌های فصیح و ساده و متوجه بمقصود داد.

باید دانست که در تمام مدت سیر ادبیات ایران زبان علمی و دینی بطور کلی زبان عربی بود و از بدو اسلام تا زمان حاضر دانشمندان ایرانی از ابوعلی سینا و ابوریحان و فخر رازی و خواجه نصیر طوسی تا ملا صدرا و حاج ملاهادی تألیفات مهم خود را در حکمت و اقسام علوم مانند نجوم و طب و ریاضی و طبیعی و امثال این موضوعات بزبان عربی نوشته و بفارسی کمتر توجه نمودند و نظر آنان تنها معطوف بمعانی و متوجه شرح و بسط حقایق علمی بود و این توجه ناچار در نظم و ثمر حتی در مراسم اسلات عادی و مکالمات خواص مؤثر واقع شد و بسا که برخی اصطلاحات و تعبیرات بیلزوم عربی که احتراز از آنها ممکن بود متداول گشت و زبان فارسی را تا حدی از موزونی بدر آورد از طرفی دیگر اصطلاحاتی جدید که نیز از عربی گرفته شده بود از راه مصر و ترکیه وارد زبان ما شد و کلماتی مانند بلدی و عدلیه و نظمی و ارکان حرب و تعبیراتی مانند عرض اندام و نقطه نظر و نظایر آن که برخی غلط هم بود بظهور رسید و آهنگ زبان فارسی را بیشتر مختل نمود از سوی دیگر هم شیوخ علوم و فنون عصر پیدا شدن اصطلاحات نوین را ایجاب نمود و مترجمان و معلمان را بفکر انداخت پس در نتیجه اینگونه پیش آمد ها از حدود پانزده سال پیش نهضتی در میان نویسندگان بمقصود پیرایش زبان فارسی از کلمات بیلزوم و زیادی و نابینتجار خارجی و آرایش آن بالغات فصیح و صحیح فارسی پیدا گردید و این نهضت منجر به تأسیس فرهنگستان ایران شد که چند سالست منعقد است و دفتری بنام واژه های نو ترتیب و انتشار داده است .

افسوس تا این اواخر موضوع سبک مورد نظر دانشمندان ایران واقع نشده بود و تحقیقاتی تازه کی آغاز شده اینک مأخذهای محدود و مختصری که در نظر است و از آنها استفاده شده بترتیب تاریخ ذکر میشود :

ملاحظاتی در مقدمه مجمع الفصحاء تألیف مرحوم هدایت - شعر المعجم تألیف شبلی نعمان

که اجزائی از آن توسط آقای فخرداعی از اردو بفارسی ترجمه و طبع شده - ملاحظات برخی خاور شناسان راجع بسبک نظم و نثر فارسی بخصوص آثار براون - سلسله مقالات آقای ملك الشعراء بهار در مجله آرمغان سال ۱۳ و در مجله مهر سال ۵ - تاریخ ادبیات ایران تألیف آقای همایی ج ۲ از ص ۲۶۱ به بعد - مقدمه دیوان هاتف چاپ طهران بقلم آقای عباس اقبال - مقدمه های سودمند گلستان و کلیله و دمنه بقلم آقای عبدالعظیم قریب چاپ جدید طهران - ملاحظات راجع به سبک شعرا در کتاب سخن و سخنوران ج ۲ تألیف آقای فروزانفر - مقدمه دیوان مشتاق چاپ طهران بقلم آقای حسین مکی - مقدمه اشعار برگزیده صالح چاپ طهران بقلم آقای ز. مؤمن - قائم مقام تألیف آقای باقر قائم مقامی بخش سوم - سخن سنجی تألیف آقای دکتر لطفعلی سورتگر طهران .

اهمیت و ارزش ادبیات ایران

اگر تاریخ ادبیات ایران را از زمان هخامنشی حساب کنیم حدود دوهزار و پانصدسال است که وطن ما دارای آثار ادبی از نظم و نثر میباشد. اینک اهمیت و ارزش آنرا بطور خلاصه بر وجه ذیل متذکر میشویم :

۱- ادبیات ایران هم از جهت عبارت و هم از لحاظ معانی دلیل باهریک تمدن عالی است. بزرگان و سخنگویان ایران معانی نغز لطیف فلسفی و اجتماعی و اخلاقی را از قدیمترین زمان در سبک بهترین سخنان فارسی بیان کرده اند حتی در قصاید درازی که بقصد خوش آمد امیران و جلب نظر وزیران سروده شده و معمولاً برای کسب شئون ظاهری بوده است باز چندان سخنان ظریف و معانی لطیف بکار رفته که جای دارد از این حیث آن سنخ شعر هم نمونه استعداد و رقت فکر و وسعت خیال ملت ایران شمرده شود .

در واقع بسیاری از قصاید فارسی با وجود معایبی که از لحاظ اخلاقی و طول کلام و عبارت بازی و قافیه سازی دارد محسنات اساسی نیز نشان میدهد که از آن جمله اینهاست :

(۱) قصیده سرایان بر حسب حس برتری جستن بهم و جلب نظر سلاطین و کسب آفرین مردم کوشش ها کردند و بهترین کلمات و ترکیبات فارسی را جستند و آنها را زنده کردند و از این راه خدمتی شایان نسبت به بقای زبان بجا آوردند.

(۲) با وجود مذموم دانستن تملق گوئی از مضمونهای بکروباریک و تشبیهات ماهرانه و قیاسهای استادانه که در طی مدحیه آمده بهیچوجه نتوان گذشت که جمله

آثار و فکر تیز و هوش و قریحه لطیف ملت ایران است و هر همتی را معانی لطیف گفتن مقدور نباشد.

(۳) در قصاید فارسی پند و معانی اخلاقی سودمند عالی آمده.

(۴) مطالب تاریخی نیز از وقایع و عادات و حکایات در ضمن قصایدی آمده که برای شناسائی گذشته بس مهم تواند بود.

(۵) امثال و حکم ایرانی در آنها گرد آمده و محفوظ مانده.

(۶) تغزلات بی نظیری که دلیل لطف احساسات و قدرت و صف استادان ایرانست در آغاز قصاید سروده شده.

(۷) تأثیریندهائی که در ضمن مدح و ستایش به حکمرانان داده شده و آن سخنان نرم اخلاق خشن پادشاهانی مانند سلاطین مغول را تغییر داده بس قابل تأمل و تقدیر است.

(۸) قصایدی را که سر تا سر دینی و اخلاقی است و از تملق و مداهنه دورتر است یا بمطالب عملی و حکمی یا شرح حال و افکار خود شاعر پرداخته نباید فراموش نمود.

۲- ادبیات ایران اعم از قصیده و قطعه و نثر بموجب اشعار و جمله ها و داستانهای حکمی و اخلاقی بسیار سودمند و لطیفی که از قدیم بزبان فصیح دلنوازی گفته شده ناچار در زندگی عامه مؤثر واقع گردیده و در هدایت افکار تأثیری بسزا داشته است و اگر بعضی سخنگویان گاهی از راه تفتن اشعاری مخالف اخلاق و عفت سروده اند آن گونه گفته ها نسبت باشعار جدی خوب بمثابه هیچ است.

۳- ادبیات ایران قسمت تاریخی نیز دارد زیرا مجموعه ایست از اخلاق و افکار و آداب و احساسات و نصایح و پندهای شماره زیادی از باهوش ترین افراد ایرانیان که از صدها سال باینطرف محفوظ مانده و آینه وار در برابر چشم ما که اخلاف آنها هستیم قرار گرفته است.

۴- زیادی قصیده های مدحی و ستایش در فارسی نبایستی موجب اشتباه گردد و پرده بروی دیده کشد و ما را از اقسام دیگر نظم و نثر غافل نماید. شاعرانی که با استقلال نظر مسلکی و هدفی داشته و برای مقصودهای عالی سخنگوئی کردند مانند

ناصر خسرو در عقاید مذهبی و شیخ عطار و شیخ شبستری و جلال الدین و حافظ و امثال آنان در مطالب عرفانی و مسعود سعد و خاقانی در بیان تأثرات روحی و سرگذشت عمر خیام در شرح نظر فلسفی و سعدی در پند آزمائی و امثال این بزرگان زیادند که سخن از دل بر آمده و بی شائبه گفته و آثاری گرانبها بیاد کار نهاده اند.

۵ - گذشته از آثار ادبی بمعنی خاص تصانیف فراوان عملی و فنی و دینی از قدیم زمان تا عصر ما بزبان فارسی بوجود آمده که هر يك بجای خود و از لحاظ هر عصر حائز اهمیتی بسزا است.

۶ - ادبیات ایران بزرگترین سند و بهترین ضامن زبان ملی ما فارسی است. میزان سبك و شیوه هر زبان نوشته های سخنگویان بزرگ است و امروز این تصانیف و آثار گرانبها که ما داریم از طرفی نگهبان زبان و از طرفی هم سرمشق برای ما و آیندگان است. گذشته از اینکه شیوه ما بدستگیری سخن شناسان بزرگ ایران از خطر فساد مصون مانده لغات بیشماری هم از فارسی بدینوسیله از آفت زوال محفوظ گردیده و اگر شاهنامه یا قصاید و غزلیات دیگر شعرا و تألیفات زیاد منشور که در این کتاب تنها بخش کوچکی از آن ذکر شده در میان نبود بسالغات و ترکیبیات فارسی که از میان رفته و جز يك زبان عامیانه باقی نمانده بود.

۷ - ادبیات ایران ارزش بزرگ بدیعی هم دارد یعنی بزرگان ایران معانی لطیف علمی و اجتماعی را در لباس عبارات زیبا و خوش آیند ادا کرده اند. بهمانطور که روح بدیعی و ذوق و صنعت و حس جمال دوستی ایرانی در ساختمانهای استخر فارس و مسجد شاه اصفهان بشکل تناسب و عظمت و در کاشیهای اصفهان و مشهد و اردبیل بطرز رنگ آمیزی و گلکاری دلربا و پیوند و نظم و انسجام و وزن و تناسب ظهور مینماید و این همه بیکر اف شاهد توان روان و دلیل سحر بیان سخنگویان ایران است.

مأخذهای کلی

الف صورت تذکرها های معروف فارسی از چاپی و خطی

- ۱ - **باب الالیاب** - تذکره عمومی در دو جلد تألیف محمد عوفی ، در اوایل قرن هفتم هجری (چاپ لندن ۱۳۲۱-۱۳۴۲ قمری)
- ۲ - **تذکره الشعراء** - تذکره عمومی در دو جلد تألیف دولت‌شاه بسال ۸۰۲ هجری (چاپ لندن ۱۳۱۸ هجری قمری)
- ۳ - **مجالس النفالیس** - تذکره شعرای معاصر مؤلف یعنی امیر علشیر نوائی (۱۸۹۶) که اصلش بر ترکی بوده و در ۹۲۷ بتوسط فخری بن امیری بنام لطایف‌نامه بفارسی ترجمه شده .
- ۴ - **جواهر العجایب تذکره النساء** - تذکره شاعران معروف تألیف فخری امیری فوق .
- ۵ - **تجلیه سامی** - تذکره ایست حاوی ترجمه شعرا بعد از قرن نهم تا بسال ۹۵۷ و آن در واقع تکمله دولت‌شاه است . مؤلف آن سام میرزا پسر شاه اسمعیل صفویست چاپ طهران توسط آقای وحید دستگردی .
- ۶ - **مذکر الاحباب** - ترجمه شعرای زمان میر علشیر نوائی تا سال ۹۷۴ تألیف نزاری بخارائی .
- ۷ - **نفایس العائر** - ترجمه شعرای ایرانی هند عصر اکبر شاه و اسلاف او تألیف میرزا علاءالدین قزوینی در (۹۷۳-۹۸۲)
- ۸ - **خلاصه الاشعار و زبدة الافکار** - تذکره عمومی معروف است تألیف تقی الدین کاشی در ۹۸۵ که بعداً تکمیل شده .
- ۹ - **هفت اقلیم** - تذکره شعراء با اطلاعات مفید جغرافیائی ، تألیف امین احمد رازی . انجام تألیف در ۱۰۰۴ .
- ۱۰ - **منتخب التواریخ** - تاریخ عمومی هندوستان از فتح آن مملکت بدست مسلمین تا سال جهلم سلطنت اکبر شاه بالاحقه ای در تذکره شعراء (چاپ کلکته) .
- ۱۱ - **آلین اکبری** - جلد سوم تاریخ اکبر شاه موسوم به اکبرنامه که فصلی در ترجمه شعرای هند معاصر اکبر شاه دارد ، تألیف ابوالفضل علامی در ۱۰۹۶ (چاپ هند)
- ۱۲ - **مجالس المؤمنین** - شرح حال مشاهیر شیعه و شعرای معروف ایران از زمان قدیم تا عصر صفویه تألیف قاضی نورالله شوشتری در سال های ۱۰۱۰-۹۹۳ (چاپ طهران)

- ۱۳ - **خزینه گنج** - شرح احوال شعرای قرن هشتم و نهم و دهم تألیف الهی حسینی مؤلف
 میان سال‌های ۱۰۱۰-۱۰۱۵ در شیراز بوده.
- ۱۴ - **بتخانه** - تذکره عمومی است با امثله و منتخبات که تألیف آنرا محمد صوفی و
 حسن بیک در قرن یازدهم شروع کردند و ده سال بعد عبدالطیف بن عبدالله کجراتی آنرا تکمیل نمود
 (نسخه منحصر بفرد در بودلین).
- ۱۵ - **مجمع الشعراء جهانگیری** - قسمتی است از تذکره بزرگی تألیف قاطع نامی
 که شرح احوال مدح گویان در باره جهانگیرشاه را حاوی است (نسخه منحصر بفرد در
 بودلین)
- ۱۶ - **طبقات شاهجهانی** - شرح احوال شعرای دربار تیموریان قاشاهجهان، تألیف محمد
 صادق (قرن یازدهم نسخه منحصر بفرد در بریتیش میوزیوم).
- ۱۷ - **مرآة العالم** - که در تاریخ عمومی است تا اواخر قرن یازدهم و لاجه‌ای در تاریخ شعرا
 دارد تألیف محمد بقاء .
- ۱۸ - **جامع مفیدی** - کتابیست در تاریخ و شرح حال فضلا و شعرای یزد تألیف محمد مفید مستوفی
 یزدی (قرن یازدهم نسخه در بریتیش میوزیوم).
- ۱۹ - **تذکره نصرآبادی** - شرح حال شعرای زمان مؤلف محمد طاهر نصرآبادی که در سالهای
 ۱۰۹۲-۱۰۸۳ تألیف یافته (چاپ طهران)
- ۲۰ - **مرآة جهان‌نما** - تکلمه مرآة العالم (نمره ۱۷) بواسطه مؤلف همان کتاب
- ۲۱ - **مرآة النخیال** - تذکره عمومی بالاحقه‌ای در ترجمه شاعرهای معرف تألیف شیرخان لودی
 (قرن دوازدهم، چاپ کلکته).
- ۲۲ - **کلمات الشعراء** - ترجمه شعرای ایرانی دربار جهانگیر و شاه جهان و عالم گیر تألیف و تکمیل
 محمد افضل سرخوش (قرن یازدهم)
- ۲۳ - **همیشه بهار** - ترجمه حال شعرای ایرانی دربار جهانگیر تا جلوس محمد شاه هند
 (۱۱۳۱) تألیف اخلاص (قرن دوازدهم).
- ۲۴ - **سفینه خوشگو** - تذکره عمومی در سه جلد تألیف در (اواسط قرن دوازدهم).
- ۲۵ - **تذکره ندرت** - تذکره عمومی بترتیب قرون تألیف علی فطرت متخلص به ندرت (نسخه
 فرد در ایندیاناپیس لندن).
- ۲۶ - **ریاض الشعراء** - تذکره عمومی تألیف علیقلی خان والده داغستانی (قرن ۱۲).
- ۲۷ - **منتخب الاشعار** - تذکره و منتخبات تألیف محمد علیخان مبتلای مشهدی
 (قرن ۱۲)
- ۲۸ - **تذکره حسینی** - تذکره عمومی میر حسین دوست سنبلی (قرن ۱۲)
- ۲۹ - **مجمع النفائس** - تذکره عمومی تألیف سراج الدین علیخان آرزو (قرن ۱۲)

- ۳۰ - تذکرة المعاصرین - شرح حال معاصرین مؤلف شیخ علی حزین (قرن ۱۲) .
- ۳۱ - سرو آزاد - ترجمه قسمتی از شعرای هند ، تألیف میر غلام علی آزاد بلگرامی (قرن ۱۲) .
- ۳۲ - دقایق الاشعار - منتخباتی از نمونه‌های بدیع و نثر فارسی تألیف میر عبدالوهاب (قرن ۱۲) (نسخه فرد بودلین)
- ۳۳ - مقالات الشعراء - ترجمه حال و نسخه‌های از شعرای ایران در سنده ، تألیف میر علی شیر قانع (قرن ۱۲ - نسخه فرد در بریتیش میوزیم) .
- ۳۴ - مقالات الشعراء - ترجمه حال شعرای زمان عالمگیر اول تا مرکب عالمگیر دوم هند (قرن ۱۲)
- ۳۵ - حدیقه الصفا - تاریخ عمومی بالاحقیه‌ای در شرح احوال شعرای ایران تألیف یوسف علی ابن غلامعلی خان (قرن ۱۲)
- ۳۶ - خزانه عامر - تذکره عمومی تألیف غلامعلی آزاد تارلیف (قرن ۱۲)
- ۳۷ - مرآة الصفا - تاریخ عمومی با تذکره شعرای ایران تألیف محمد علی بن محمد صادق قرن ۱۲
- ۳۸ - آتشکده - تذکره عمومی تألیف لطفعلی بیگ آذر بیکدلی اصفهانی متخلص به آذر (قرن ۱۲) (چاپ کلکتہ بمبئی)
- ۳۹ - لب الالباب - منتخب از ریاض الشعراء (نمره ۲۶) ، تألیف قوام‌الدین علی (نسخه فرد در ایندیاناپس)
- ۴۰ - انیس الاحیا - ترجمه شعرای زمان مؤلف موسوم به انیس در قرن ۱۲ و تکمیل آن در قرن ۱۳ .
- ۴۱ - خلاصه الکلام - تعریف ۷۸ مثنوی فارسی از داستانی و حماسی و عرفانی تألیف علی ابراهیم خان خلیل قرن ۱۲ (نسخه فرد در بودلین) .
- ۴۲ - عقده ثریا - ترجمه شعرای ایران در هند در زمان محمدشاه تازمان شاه عالم تألیف غلام‌حمدانی مصحفی (قرن ۱۲) .
- ۴۳ - صحف ابراهیم - تذکره عمومی محتوی شرح حال ۳۲۷۸ شاعر ایرانی تألیف علی ابراهیمخان مؤلف خلاصه الکلام (نمره ۴۱) (اوایل قرن ۱۳ - نسخه فرد کتابخانه برلین) .
- ۴۴ - خلاصه الافکار - تذکره عمومی تألیف ابوطالب تبریزی اصفهانی (اوایل قرن ۱۳) .
- ۴۵ - مخزن الغرایب - تذکره عمومی محتوی شرح حال ۳۱۴۷ شاعر تألیف علی احمد هاشمی (قرن ۱۳) .

۴۶ - تذکره احمد اختر - شرح حال شعرای زمان فتحعلیشاه (قرن ۱۳)، (نسخه فرد دربرلین).

۴۷ - ریاض الوفاق - شرح حال شعرای ایرانی زمین مؤلف ذوالفقار علی مست در کلکته (نسخه فرد دربرلین).

۴۸ - تذکره دهگشا - ترجمه شعرای دوره فتحعلیشاه تألیف علی اکبر شیرازی (قرن ۱۳)

۴۹ - صبح وطن - تذکره قسمتی از شعرای ایران در هند تألیف محمد قوچ خان اعظم (قرن ۱۳ - چاپ مدرس).

۵۰ - مجمع النصحاء - آخرین تذکره عمومی معروف تألیف رضاقلیخان هدایت در دو جلد که تذکره ریاض العارفین هم از اوست (اواخر قرن ۱۵ ، چاپ تهران).

معروفترین تألیفات فرنگی در تاریخ ادبیات ایران

۱ - تاریخ ادبی ایران در چهار جلد از قدیم تا زمان حاضر تألیف ادوارد براون ۱۹۰۲ -

۱۹۲۴

A Literary History of persiady E . G . Browne 4vol .

(1902-1924)

۲ - تاریخ ادبیات ایران تألیف هرمان اته در یک جلد .

Neuperrische Litteratur

von

Hermann Ethé

که در ضمن کتاب فقه اللغة ایران یعنی :

(Grundriss der iranischen Philologie)

طبع اشترامبرگ . آلمان ۱۸۹۶-۱۹۰۴ و هم جدا گانه انتشار یافته .

۳ - فهرست نسخ خطی فارسی در (موزه بریتانی) درسد جلد و یک متمم .

A Catalogue of Persian Mss .

The British Museum 4 v o l by Rieu

London 1876-1895

گذشته از این سه تألیف مفید معروف کتاب ادبیات ایران ایتالیویزی **Italo pizzi**

مهم است . همچنین دانشمندان فرنگ رسالات سودمند گوناگون در شرح احوال افراد شعرا

تألیف کرده اند مانند مقدمه و ملاحظات کازیمیرسکی راجع به منوچهری و تحقیقات

ژوکووسکی راجع به انوری و تبعات همین دانشمند و گریستن سن در باب خیام و

مطالعات خانیکوف در خصوص خاقانی و تحقیقات باخر درباره نظامی و کتاب سودمند

ماسه در حق سعدی و نظایر اینها یکی از مفیدترین این سنج تقیبات کتاب مفید استاد فلده که
موسوم به حماسه ملی ایران در باره فردوسی و شاهنامه است به عنوان ذیل:

Das Iranische National epos

von

Th . Noeldeke

تیسره - راجع به منافع و مآخذ زیاد ایرانی و اسلامی و فرنگی ادبیات ایران و متون دیوانها
و تألیفات دیگر در درجه اول تاریخ ادبیات امه و در ثانی تاریخ ادبی بر اون که در فوق مذکور شد مورد
استفاده بزرگی است .

فهرست نامها

۱ - نامهای کسان

حرف الف

۳۵۷، ۲۶۸	ایاقا آن : ۲۵۲، ۲۶۴، ۲۶۰، ۲۵۸
ابوبکر خوارزمی: ۱۰۰	آبش خاتون: ۲۶۲
ابوبکر بن محمد جهان پهلوان ۲۳۵	ابراهیم صفوی: ۳۶۴
ابوجعفر احمد صفاری: ۴۸	ابراهیم بن مسعود غزنوی : ۵۸ ، ۱۵۰ ،
ابوحفص سفیدی: ۴۵	۱۵۱ ، ۱۵۲ ، ۱۵۳ ، ۱۵۶ ، ۱۵۷
ابوحشیفه نعمان بن ابن ثابت: ۴۱	۲۰۱، ۱۹۶
ابوالحسن علی فرقانی: ۱۱۴، ۱۱۱	بن ابی اصیبه: ۲۵۷، ۱۰۵
ابوالحسن علی لشکری: ۱۴۸	ابن الاثیر: ۲۵۷، ۲۵۶
ابوالحسن غزنوی: ۲۴۶	ابن بابویه: ۵۴-۲۵۲
ابوالغیاث خمار: ۱۰۳	ابن یزاز: ۳۹۶
ابودلف حکمران اران: ۱۳۸، ۱۴۸	ابن خلدون: ۲۵۶
ابوسعید محمد بن منصور: ۱۷۰	ابن خلکان: ۳۹۷، ۲۵۷، ۱۰۵، ۷۵
ابوسعید هروی: ۱۸۶	ابن عمر محرابی: ۴۰۱
ابوسعید ابوالخیر: ۱۰۷، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۹۳،	ابن قتیبه همدانی: ۵۴، ۵۵
۲۵۵، ۲۴۷، ۱۶۶	ابن فارس: ۳۵۱
ابوسعید تیموری: ۲۵۸، ۳۴۴، ۳۵۵	ابن قتیبه: ۵۴، ۵۷
ابوسعید چنگیزی : ۲۷۹ ، ۳۰۳ ، ۳۰۴ ،	ابن الندیم: ۱۵۷، ۵۷
۳۱۱، ۳۱۳ - ۳۱۸ ، ۳۱۹ ، ۳۲۴ ، ۳۵۴ ،	ابن هانی: ۴۶
۳۵۵	ابن یسین: ۳۱۸، ۳۲۴، ۳۶۱، ۳۶۲
ابوسلیک گر کانی: ۳۸	ابو ابراهیم منتصر: ۴۲
ابوسهل مسیحی : ۱۰۳	ابو اسحاق ایتجو : ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۲۹ ، ۳۳۰
ابوشکور بلخی: ۳۹، ۴۰، ۹۸، ۱۶۳	۳۶۰
ابوطالب تبریزی: ۴۰۰، ۴۲۰	ابو ایوب انصاری: ۱۱۳
ابوعبدالله الحصری: ۱۱۱	ابوبکر بن سعد بن زنگی: ۲۶۱، ۲۶۵، ۲۶۷ ،

- ابوعبدالرحمن سلمی: ۱۱۱
 ابوالعباس احمد قصاب: ۱۱۱
 ابوالعباس فضل بن احمد: ۶۶
 ابوعلی سینا: ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۳، ۴۰۳، ۴۱۰، ۴۱۱
 ابوالعلاء گنجوی: ۲۰۶، ۲۰۸، ۲۰۸، ۲۲۶
 ابوعلی مسکویه: ۱۰
 ابوالفتح بسی: ۱۰۴
 ابوالفتح مظفر نیشابوری: ۱۸۴، ۲۷۵
 ابوالفضل ساوه‌ای: ۴۰۰
 ابوالفرج: ۲۹
 ابوالفرج بن جوزی: ۲۶۳
 ابوالفرج رواسی: ۱۵۷، ۱۶۲، ۱۷۲
 ۱۹۸، ۱۹۶
 ابوالفضل: ۳۶۷، ۳۷۴
 ابوالفضل بیهقی: ۱۰۳، ۲۴۸
 ابوالفضل حسن سرخسی: ۱۱۱
 ابوالقاسم خاص: ۱۵۷
 ابوالثؤید بلخی: ۴۰، ۴۱، ۹۷، ۹۸، ۹۸، ۹۸
 ۱۳۷
 ابومسلم خراسانی: ۲۸، ۲۹
 ابومعشر بلخی: ۵۴، ۵۶
 ابوالمظفر احمد بن محمد چغانی: ۶۵، ۷۱
 ابوالمظفر اخستان: ۲۰۹، ۲۱۹، ۲۳۴
 ۲۳۵
 ابومنصور محمد بن عبدالرزاق: ۵۳، ۸۴
 ابومنصور موفق هروی: ۱۴۱
 ابونصر باریسی: ۱۵۷
 ابونصر عراقی: ۱۰۳
 ابونصر محمد بن وهسودان: ۱۴۸، ۱۴۹
 ابونواس: ۳۱
 امی ذرعقلی: ۳۵۱
 انسخوار زمشاه: ۱۷۶، ۱۸۴، ۱۸۶، ۱۸۷
 ۲۵۱
 انه: ۴۰۵، ۴۰۷، ۴۰۷، ۳۵۶، ۳۶۱، ۳۶۲، ۴۱۰
 انیرالدین اخسیکی: ۲۲۵، ۲۲۷
 احمد اختر: ۴۲۱
 احمد امین: ۵۷
 احمد تبریزی: ۹۸
 احمد حسن میمند: ۸۲
 احمد بن زین العابدین اصفهانی: ۴۰۱
 احمد بن سامان خداده: ۳۷
 احمد بن شیخ ادريس بن حسن: ۳۳۱
 احمد بن عبدالله خجستانی: ۳۷
 احمد بن محمد بن ابی بکر: ۸۲
 احمد بن محمد سهیلی: ۱۰۴
 احمد بن منوچهر شمس کله: ۷۱
 احمد بن موسی بن شاکر: ۳۱، ۳۲
 احمد بن نصر الله: ۳۶۶
 احمد بن مهدی نراقی: ۴۰۱
 اخیلس: ۸۳
 ادیب اسمعیل: ۱۸۳
 ادیب المالك فراهانی: ۴۰۶
 ادیب صابر: ۱۷۷، ۱۷۴، ۱۸۶، ۳۹۳
 ۴۱۰
 آذریکدلی: ۳۷۷، ۳۹۹، ۴۲۰
 آذر: ۳۷۵
 آرام احمد: ۳۵۷
 ارجاسب: ۲۴، ۸۳، ۸۵
 اردشیر: ۲، ۱۷، ۱۹، ۸۳
 ارسلان‌شاه بن کرمانشاه: ۲۰۱
 ارسلان بن طغرل: ۱۹۰، ۲۲۵، ۲۲۷
 ارسلان بن مسعود: ۱۵۳، ۱۵۶
 ارشامه: ۱۸
 اریارامنه: ۱۷، ۱۸
 آزاد حمینی: ۴۰۰
 ازبک بن محمد: ۲۵۲
 ازرقی: ۱۸۲، ۱۸۴

- اسحق موصلی : ۵۶، ۵۴
 اسحق هندی : ۴۰۶
 اسدی طوسی : ۱۳۷، ۵۰، ۱۴۱، ۱۴۸ ، ۲۶۹
 اسفندیار : ۲۸۹، ۸۳
 اسکندر : ۸۳ ، ۲۰۴، ۹۰، ۸۸ ، ۲۰۵ ، ۲۳۵
 اسکندر منشی : ۳۹۶
 اسمعیل ابن احمد سامانی : ۴۶، ۳۸
 اسمعیل بن احمد صاحب تفسیر ترکی منتهی : ۲۸۹
 اسمعیل بن جعفر صادق : ۱۴۲
 اسمعیل ثانی (صفوی) : ۳۹۸
 اسمعیل صفوی : ۳۶۳ ، ۳۷۳ ، ۳۹۵ ، ۳۹۸
 اسمعیل وراق : ۱۸۲
 اشپیکل : ۲۶
 اشرط : ۱۴۰
 اشرف چوپانی : ۳۲۹
 اعتضاد السلطنه : ۳۹۲
 افراسیاب : ۸۸، ۸۷
 افضل الدین کاشانی : ۳۶۱
 افلاطون : ۳۷۲، ۱۰۷، ۲۶، ۳
 افلاکی : ۳۶۱
 اقبال (عباس) : ۲۵۷، ۲۵۶، ۵۷ ، ۳۶۱ ، ۴۱۵
 اقبال (محمد) : ۲۵۷
 اکبر شاه : ۴۱۸، ۴۰۲، ۳۹۸، ۳۷۴، ۳۶۷، ۳۶۶
 الهی حسینی : ۴۱۹
 الب ارسلان سلجوقی : ۲۴۹، ۱۶۷، ۱۱۳
 الب ارسلان حاکم خراسان : ۱۸۲
 البتکین : ۵۸
 الجایشو : ۳۵۴، ۲۷۹
 الغبیک : ۲۶۰، ۲۵۸
 القاص میرزا : ۳۶۴
 المتوکل : ۲۹
- الیاس بن سامان خداه : ۳۶۴
 امام الحرمین : ۲۵۲
 امرء القیس : ۷۲
 امیر خسرو دهلوی : ۲۲۷، ۲۳۷، ۲۶۱ ، ۲۶۶ ، ۳۰۷، ۳۱۱، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۶۱
 امین : ۳۶، ۳۲
 امین احمد رازی : ۴۱۸، ۳۹۹، ۳۹۸
 امین الدین : ۳۳۰
 انکیانو : ۲۶۸، ۲۶۷
 انوری : ۱۰۵، ۱۷۶، ۱۸۲، ۱۸۴
 ۱۸۶، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۶، ۲۰۴
 ۲۵۱، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۸۹
 ۳۲۲، ۳۲۵، ۳۴۷، ۳۶۸، ۳۷۷، ۳۸۰
 ۴۱۰، ۳۸۸
 انوشکین : ۲۵۲
 انوشیروان : ۲۷۵، ۹۰
 انوشیروان خالد بن محمد کاشانی : ۲۵۰
 انیس : ۴۲۰
 اوحد الدین کرمانی : ۳۰۳
 اوحدی مراغه‌ای : ۳۰۳، ۳۰۷، ۳۳۴، ۳۶۱
 اورنگ زب : ۴۰۲
 اوزول حسن : ۳۶۳، ۳۴۷
 اوکتافا آن : ۳۸۵
 اویس (سلطان) : ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۷، ۳۳۱
 اهلی شیرازی : ۳۷۳
 ایتالو پیزی : ۴۲۱
 ایزد گشپ : ۴۰۷، ۳۶۱
 ایلدگر : ۲۲۵
- حرف ب**
- بابا ظاهر : ۱۰۷، ۱۱۱، ۲۵۵، ۲۵۶
 بابا افغانی : ۳۷۳
 بابر تیموری : ۲۶۱، ۳۵۱، ۳۶۵، ۳۶۶
 باخر (آلمانی) : ۲۵۷
 باخرزی : ۱۰۶، ۲۵۵

- بهار (ملك الشعرا): ۴۰۵، ۲۷۱، ۱۰۴، ۵۷، ۲۶ : ۴۱۵، ۴۰۶
 بهار مست : ۱۰۴
 بهرامشاه غزنوی : ۱۲۱ ، ۱۱۶ ، ۶۸ ،
 ۱۲۳ ، ۱۵۳ ، ۱۵۶ ، ۱۹۸ ، ۱۹۹ ، ۲۰۰ ، ۲۴۳ ، ۲۵۰
 بهرام گور : ۳۵
 بهرامی : ۱۵۲
 بهزاد - ۲۶۱ ، ۳۶۴
 بهمنیار (احمد): ۲۵۵، ۱۰۵
 بهمنیار بن مرزبان : ۲۰۵
 بیانی (مهدي) : ۳۶۲
 بيدگلی : ۳۷۷
 بيدل : ۳۷۵
 بیرونی (ابوریحان) : ۱۰۲ ، ۱۰۳ ، ۴۱۰ ،
 ۴۱۴
 بیژن : ۸۸ ، ۹۳ ، ۲۱۸ ، ۹۵
 بیضاوی : ۳۲۹
- حرف پ**
- پاریس : ۸۳
 پریموس : ۸۳
 پرورین اعتصامی : ۴۰۶
 پژمان : ۴۰۷ ، ۴۰۵
 پلوتارک : ۲۶ ، ۳
 پورداد : ۲۶
 پیزی Pizzi : ۹۹
 پیرحسن : ۳۲۹
- حرف ت**
- تابنده کناپادی : ۲۵۶
 تاج الدین احمد عراقی : ۳۱۳ ، ۴۱۴
 تربیت (محمد علی) : ۳۶۲
 ترکان خاتون : ۲۶۷
 تقي زاده : ۲۵۶
 تقي الدین کاشی : ۱۲۳ ، ۲۲۹ ، ۳۹۸ ، ۴۱۸
 تنکابنی : ۲۵۷
- بايرون : ۱۵۶
 بايزيد : ۳۶۷
 بايزيد ثانی : ۳۵۲
 بايستقر : ۳۵۵ ، ۲۶۱ ، ۲۶۰
 بايقر (سلطان حسين) : ۳۴۷ ، ۳۴۴ ، ۲۶۱ ،
 ۳۹۸ ، ۳۶۴ ، ۳۵۸ ، ۳۵۷ ، ۳۵۶ ، ۳۵۵ ، ۳۴۸
 بختياری : ۱۰۴ ، ۹۸
 بديع الزمان فروزانفر : ۲۵۶ ، ۱۰۴ ،
 ۴۱۵ ، ۳۶۱
 بديع الزمان همدانی : ۱۰۰ ، ۹۹
 براون : ۲۵۷ ، ۲۵۶ ، ۲۵۵ ، ۱۰۴ ، ۵۷ ،
 ۴۲۱ ، ۴۱۵ ، ۴۰۷ ، ۴۰۵ ، ۳۶۲ ، ۳۶۱
 بروکلیمان : ۳۶۲ ، ۲۵۷ ، ۱۰۴ ، ۵۷ ،
 بریکتو : ۳۶۲
 بزرگمهر : ۹۰
 بسمل شیرازی : ۳۸۲
 بشار بن برد : ۲۱
 بلعمی (ابوالفضل) : ۴۶ ، ۳۹
 بلعمی (ابوعلی) : ۱۰۴ ، ۵۳ ، ۳۹
 بتدار رازی : ۱۰۴
 بتدار (قوام الدین فتح بن علی اصفهانی) : ۹۸
 بوسعدجر : ۱۶۶
 بو طاهر خسروانی : ۹۸ ، ۹۷
 بوعلی بلخی : ۹۸
 بو نصر یارسی : ۱۵۳
 بهاءالدوله دیلمی : ۱۰۴ ، ۹۶ ، ۸۲ ، ۶۴
 بهاءالدین بغدادی : ۲۴۶
 بهاءالدین محمد بن حسین الخطیبی : ۲۸۴ ، ۲۸۳
 بهاءالدین محمد (پدر عظاملك جویینی) : ۳۵۳
 بهاءالدین محمود (وزیر مبارز الدین محمد) :
 ۳۱۸
 بهاءالدین ملتانی : ۲۷۹
 بهاءالدین نقشبند : ۳۴۴
 بهالی (شیخ) : ۴۰۱ ، ۳۶۸ ، ۳۶۴ ،
 ۴۰۵

توفیق (دکتر رضا) : ۲۵۶

تھمورت : ۸۹ *

تیمور : ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۳۶۲، ۳۶۵

۳۶۵

حرف ث

تعالی : ۱۰۲، ۵۷

ثقة الملك طاهر علی مشکان : ۱۵۳، ۱۵۶

حرف ج

جاخط : ۲۹

جاکسن (ویلیام) : ۲۶، ۲۷، ۵۷، ۵۸، ۵۹

جامی (عبدالرحمن) : ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳

۲۵۵، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۳۵۲

۳۵۶، ۳۵۷، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹

۳۷۵، ۴۰۰، ۴۱۱، ۴۱۲

جامی (احمد) : ۳۴۳

جرجانی (عبدالقاهر) : ۲۵۵

جرجی زیدان : ۱۰۵، ۵۷

جریر : ۱۱۷

جعفر صادق (ع) : ۱۴۲

جلابی هجویری : ۱۴۷

جلال الدین دوانی : ۳۵۸

جلال فیروز شاه : ۳۰۸

جلال الدین اشهری : ۲۲۵، ۲۲۷

جلال الدین اصفهانی (وزیر صاحب موصل) : ۲۱۰

۳۵۶، ۳۶۲

جلال الدین حسین انجو : ۴۰۲

جم : ۸۳، ۸۹، ۱۳۸

جمال الدین عبدالرزاق اصفهانی : ۱۸۹، ۱۹۶

۲۲۶، ۲۲۸، ۳۰۰

جمال الدین محمد بن ناصر : ۱۹۸

جوزجانی : ۱۰۲

جولوخ : ۶۴

جهانبانی : ۴۰۷

جهانشاه قراقوینلو : ۳۴۴

جهانگیر : ۲، ۳، ۶، ۱۹، ۴۱۹

جیبانی : ۳۹

حرف چ

چتری بیک : ۱۰۵

چنگیز : ۲۵۸، ۳۵۳

چیشیش : ۱۸

حرف ح

حافظ : ۱۲۵، ۱۲۸، ۱۳۶، ۱۳۷، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۹۲

۲۶۶، ۲۸۹، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۲۵، ۳۲۸، ۳۸۳

۳۴۵، ۳۴۶، ۳۶۰، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶

۳۷۵، ۳۸۰، ۳۷۳، ۳۹۰، ۴۱۱

۴۱۲

حافظ ابرو : ۳۵۵

حجاج بن یوسف : ۲۹

حسام الدوله اردشیر : ۱۸۸

حسام الدین حسن بن محمد بن حسین : ۲۸۶، ۲۸۷

۲۸۸، ۲۸۹

حسام الدین علی غوری : ۲۵۰

حبیك روملو : ۳۹۶

بزرگه (شیخ) : ۲۲۴، ۳۲۸

حسن طالقانی : ۴۰۰

حسین علی میرزا : ۳۷۷، ۳۸۵، ۳۹۰

حسن غزنوی (سید) : ۱۶۱، ۱۹۰، ۱۹۸

۲۰۰

حسن بیک : ۴۱۹

حسن بن موسی بن شاکر خوارزمی : ۳۱

۳۲

خوارزمی : ۱۰۳

شرفه الملك : ۳۵۶

حسین بن علی (ع) : ۲۸، ۳۵۷

حسین (سلطان) : ۳۲۴

حسین مکی : ۴۰۷، ۴۱۵

حسین واعظ : ۲۷۱، ۳۵۷، ۳۵۸

حقایقی : ۲۰۵

حکمت (علی اصفهانی) : ۲۵۷

حکیم (میرزا محمود) : ۳۸۳

حرف ر

زال : ۹۰، ۹۴، ۹۰، ۸۷ :
 زردشت : ۲۰۵، ۸۸، ۸۵، ۸۳، ۵۱، ۲۴ :
 زریر : ۲۴ :
 زکریای قزوینی : ۳۶۰ :
 زلالی خوانساری : ۳۷۳ :
 زمخشری : ۳۸۲، ۴۲۹، ۲۵۴ :
 زین‌الدین اسماعیل بن حسن جرجانی : ۲۵۱ ،
 ۲۵۲ :
 زیکفرید : ۸۳ :

حرف ژ

ژو کوسکی : ۲۵۶ :

حرف س

سام : ۸۷ :
 سام میرزا : ۳۹۸، ۳۶۴ :
 سامان خداه : ۳۸ :
 سبکتکین : ۳۵۳، ۵۸ :
 سبکی : ۲۵۷ :
 سپهر (عیاضقلی خان) : ۳۹۷ :
 سحاب : ۳۷۷، ۳۷۶ :
 سبحان : ۲۱۹ :
 سروش اصفهانی : ۳۹۳، ۳۹۱ :
 سعد بن ابوبکر بن سعد : ۲۶۷، ۲۶۱ :
 سعد زنگی : ۳۵۷، ۲۶۳ :
 ابن سلماز : ۱۵۸، ۱۵۱، ۱۵۰ :
 سعدالدین محمد کاشغری : ۲۴۴ :
 سعدالدین وراوینی : ۲۴۴ :
 سعدی : ۲۶۱، ۲۶۰، ۲۵۴، ۱۸۱، ۱۳۷، ۱۲۵ ،
 ۳۱۲، ۳۰۸ ، ۳۰۷ ، ۳۰۲، ۲۸۹ ، ۲۷۹، ۲۶۳ ،
 ۳۳۴ ، ۳۳۳، ۳۳۲ ، ۳۵۷، ۳۴۵ ، ۳۲۳، ۳۲۲ ،
 ۳۸۳، ۳۸۰ ، ۳۷۹، ۳۷۵ ، ۳۷۱، ۳۷۰ ، ۳۶۶ ،
 ۳۹۸، ۳۸۹، ۵۸۴ :
 سید نفیسی : ۳۶۱ ، ۲۶۷ ، ۲۵۶ ، ۱۰۴ ، ۵۷ :

۳۶۲

سلجوق : ۱۰۵ :
 سلجوقشاه بن سطرشاه بن زنگی : ۲۶۷ ،
 ۲۶۸ :
 سلطان : ۲۶۸ :
 سلطان ولد : ۳۶۷، ۲۸۹، ۱۸۲، ۲۸۴ :
 سلمان ساوجی : ۳۳۴ ، ۳۳۱ ، ۳۲۸ ، ۳۲۴ :
 ۳۶۲، ۳۳۵ :
 سلمان فارسی : ۲۱۶ :
 سلیم عثمانی : ۳۶۸ :
 سلیمان : ۱۱۹ :
 ستانی : ۱۲۵ ، ۱۲۳ ، ۱۱۶ ، ۱۰۷ ، ۱۰۵ :
 ۱۷۴ ، ۱۷۳ ، ۱۶۱ ، ۱۵۷ ، ۱۲۸ ، ۱۲۷ ،
 ۱۸۴ ، ۱۹۰ ، ۱۹۱ ، ۲۰۵ ، ۲۳۴ ، ۲۶۹ ،
 ۲۷۰ ، ۲۸۸ ، ۲۸۹ ، ۲۹۶ ، ۲۹۷ ، ۳۰۰ ،
 ۳۰۴ ، ۳۰۷ ، ۳۰۸ ، ۳۱۲ ، ۳۲۶ ، ۳۲۷ ،
 ۳۳۳ :
 سنجر : ۱۸۶ ، ۱۷۳ ، ۱۶۸ ، ۱۶۲ ، ۱۰۵ :
 ۱۸۰ ، ۱۸۴ ، ۱۸۶ ، ۱۹۹ ، ۲۰۰ ، ۲۰۳ ،
 ۲۰۴ :
 سوزلی : ۲۰۰ ، ۱۹۹ ، ۴۷ :
 سهراب : ۹۵، ۸۸ :
 سهروردی شهاب‌الدین ابو حفص محمد بن محمد :
 ۳۶۳، ۳۵۸، ۲۷۹، ۲۵۴ :
 سهروردی (شهاب‌الدین یحیی بن حبش بن امیرک -
 شیخ اشراق) : ۳۶۸، ۳۶۰، ۲۵۴ :
 سهیلی خوانساری : ۲۵۶ :
 سیاوش : ۸۸ :
 سبزیه : ۳۱ :
 فخرالدین ارسلان : ۲۲۵ :
 فخرالدین محمود دهلوی : ۳۰۷ :
 فخر قاطمی : ۳۶۲ :

حرف ص

شہید بلخی : ۴۱ ، ۴۲ ، ۴۵ : ۱۵۵
۱۶۳
شیبانی (فتح اللہ خان) :

حرف ص

صائب تبریزی : ۳۶۵ ، ۳۶۶ ، ۱۶۸ ، ۳۷۰ ، ۳۷۳
۳۸۹ ، ۲۷۹ ، ۳۷۴
صاحب بن عباد : ۳۰ ، ۵۷ ، ۱۰۰ ، ۱۰۴
صاعد بن مسعود (رکن الدین) : ۳۰۱
صبا : ۳۸۱ ، ۹۸ ، ۲۸۲ ، ۳۹۳
صباحی : ۳۸۱ ، ۳۷۵
صبوری مشہدی : ۳۹۵
سدوالدین قونوی : ۳۵۰
صفا (ذبیح اللہ) : ۲۵۶
صفی (شاہ) : ۳۹۶
صفی الدین اردبیلی (شیخ) : ۸۶۳
صفی الدین بن عبدالرحمن جامی : ۳۵۰
صلاح الدین ایوبی : ۲۵۴
صلاح الدین فریدون زرکوب : ۲۸۶
صنیع الدولہ (محمد حسن خان) : ۳۹۷
صورتگر (لطف علی) : ۴۱۵

حرف ض

ضحاك : ۸۷
ضیا پاشا : ۳۶۸

حرف ظ

طالب آملی : ۳۶ ، ۲۳
ظاہر ذوالیمینین : ۳۶ ، ۳۲
ظہیر سی (ابو علی فضل بن حسن) : ۲۵۳
ظفاتی مور : ۳۱۹
ظفانشاہ بن الب ارسلان : ۹۶ ، ۱۸۳ ، ۱۸۴
۱۸۸
ظفرائی اسفہان : ۲۵۵
ظفرل : ۱۰۵ ، ۱۰۷ ، ۱۲۴ ، ۱۲۵
ظفرل بن ارسلان : ۱۷۶ ، ۱۹۰ ، ۲۳۵
۲۴۹

شاہ پور : ۸۳

شاہ جہان : ۳۶۶ ، ۳۷۱ ، ۳۷۳

شاہرخ : ۲۵۸ ، ۳۵۵ ، ۳۵۶

شاہ شجاع : ۲۶۱ ، ۳۲۴ ، ۳۳۰ ، ۳۳۱

شاہ مبارک : ۳۷۴

شہتری : ۱۲۵ ، ۱۶۳ ، ۲۰۵ ، ۲۷۹ ، ۲۸۳

۲۹۵

شہلی نعمان : ۳۳۲ ، ۳۶۲ ، ۴۷۴

شجرہ : ۳۶۱

شرف الدین علی یزدی : ۳۵۵

شرف الدین ہارون : ۳۰۲

شعلہ (سید محمد) : ۳۷۷

شفر : ۲۵۷

شفق (دکتر رضا زادہ) : ۲۶ ، ۵۸ ، ۱۰۴ ، ۲۵۵

۲۵۷

شمس تبریزی : ۲۸۵ ، ۲۸۶ ، ۲۸۸ ، ۲۹۶ ، ۲۹۷

۲۹۹ : ۳۰۰ ، ۳۶۱

شمس الدولہ دیلمی : ۱۰۱ ، ۱۰۴

شمس الدولہ طغانشاہ : ۱۸۲

شمس الدین دشتی : ۳۴۳

شمس الدین محمد جوینی : ۲۶۰ ، ۲۶۴ ، ۲۶۵

۲۶۷ ، ۳۰۲

شمس الدین محمود صاین : ۳۱۲ ، ۳۱۴

شمس طبسی : ۲۰۰

شمس العلما عبد الرب آبادی : ۴۰۰

شمس الملک نصر (ابوالحسن) : ۲۰۳

شہاب ترشیزی : ۳۹۵

شہاب الدین عبداللہ شیرازی (وصاف الحضرة) :

۳۵۴

شہاب الدین (قاضی) : ۳۱۰

شہرستانی (محمد) : ۳۵۴

شہریار بن شروین : ۸۱

عبدالواسع جیلی: ۳۷۸، ۲۰۱، ۲۰۰

عبدالوہاب قزوینی: ۴۰۰

عبیدزاکانی: ۳۳۱

عتیبی: ۳۵۳

عرفی شیرازی: ۳۶۶، ۳۶۵، ۲۶۱

۳۷۴، ۳۷۳، ۳۷۰، ۳۶۸

عزالدولہ دیلمی: ۱۰۴

عزالدین ابوالفتح مسعود بن نورالدین

ارسلانشاہ: ۲۳۶

عسجدی: ۱۷۰، ۶۳

عضدالدولہ دیلمی: ۱۰۴، ۱۰۰

عضدالدولہ شیرزاد: ۱۵۷، ۱۵۶، ۱۵۳

عطار: ۲۴۷، ۱۳۷، ۱۲۳، ۱۰۷، ۱۰۵

۲۹۶، ۲۸۹، ۲۸۸، ۲۸۴، ۲۸۰

۳۴۷، ۳۲۷، ۳۲۶، ۳۱۸، ۳۱۲، ۳۰۴

۲۵۶، ۲۵۵، ۳۳۴، ۳۳۳

عطا ملک جوینی: ۲۶۷، ۲۶۵، ۲۶۰

۳۵۳، ۲۶۸

علاء الدولہ سمنانی: ۳۱۱، ۱۲۵

علاء الدولہ کاکویہ: ۱۰۴، ۱۰۳

علاء الدین (پسر مولوی): ۲۸۶

علاء الدین خوارزمشاہ: ۲۸۴

علاء الدین کرب ارسلان: ۲۳۵

علاء الدین کیتباد: ۲۷۴

علاء الدین محمد (پدر سلمان ساوجی): ۳۲۴

علاء الدین محمد (وزیر ابوسعید بہادر):

۳۱۹، ۳۱۸

علاء الدین محمد شاہ: ۳۱۰، ۳۰۸

علی (سید) مؤلف تذکرہ بزم آرا: ۷۰۰

علی (شاہ): ۳۹۸

علی بن ابیطالب (ع): ۳۲۴، ۷۱، ۴۳، ۲۸

۳۹۱، ۳۷۳، ۳۷۰

علی بن حسین کاشفی: ۵۵۷

علی بن زید بیہقی: ۲۴۸

علی خاص: ۱۵۷، ۱۵۲

علی دیلم: ۸۶

طغرل تکین (محمد): ۲۰۰

طغلق: ۹۸

طوسی (شیخ): ۲۵۳، ۲۵۲، ۲۵۷

طہماسب صفوی (شاہ): ۳۶۹، ۳۲۴

۳۹۸، ۳۹۶

حرف ظ

ظفر خان: ۳۷۱

ظہوری نریشیزی: ۳۷۳

ظہوری خجندی: ۳۶۶

ظہیر قاریابی: ۲۶۹، ۱۸۹، ۱۸۸، ۱۷۷

۳۲۵، ۲۷۰

حرف ع

عاشق اسفہانی: ۳۷۷

عباس ثانی (شاہ): ۳۷۱

عباس کبیر (شاہ): ۳۷۳، ۳۷۰، ۳۶۴

۳۹۸، ۳۹۶

عباس میرزا: ۳۸۴، ۳۶۹، ۳۶۸

عباس مروزی: ۳۶، ۳۵

عبدالرحمن سلمی: ۱۱۴

عبدالرحمن یزدادی: ۱۰۰

عبدالرزاق بن نجفقلی: ۳۹۸

عبدالرزاق سمرقندی: ۳۵۵

عبدالرسولی: ۲۵۶، ۱۰۴

عبدالرشید محمود غزنوی: ۲۴۷

۲۴۸

عبدالعظیم قریب: ۲۵۷، ۲۵۶، ۱۰۵

۴۱۵، ۳۶۱

عبدالقادر یغدادی: ۹۹

عبدالکریم بن علی رضا: ۳۹۷

عبداللہ انصاری: ۱۱۶، ۱۱۳، ۱۰۷

۳۵۰، ۲۵۶، ۱۶۶

عبداللہ بن مقفع: ۸۵، ۸۳، ۴۹، ۳۱، ۶۰

۲۵۰

عبدالملک برہانی: ۱۶۷

عبدالملک بن توح: ۳

غیاث الدین تغلق: ۳۰۸
 غیاث الدین خوازمشاهی: ۲۶۴
 غیاث الدین محمد رشید الدین فضل الله:
 ۳۶۱، ۳۲۲، ۳۱۳، ۳۱۱، ۳۰۴، ۳۰۳
 غیاث الدین مسعود بن محمد: ۱۹۸
 غیاث الدین هندو: ۳۱۹

حرف ف

فارابی: ۱۰۱
 فتحعلیشاه: ۳۶۸، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۹
 ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۹۰
 ۳۹۳، ۳۹۹
 فخر: ۳۶۸
 فخر الدوله دیلمی: ۱۰۱
 فخر الدین اسمد گر گانی: ۱۷۶، ۱۷۷
 فخر الدین بهرا شاه بن داود: ۲۳۳، ۲۳۷
 فخر الدین عراقی: ۳۵
 فخر الملك بن خواجده نظام الملك: ۱۶۹
 فخر داعی: ۳۶۲
 فخر رازی: ۳۵۹، ۳۵۴، ۳۵۷
 ۲۵۳، ۲۵۴
 فرخ: ۹۶۸
 فرخی، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۸، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۴، ۶۰۷
 ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۲۷، ۱۳۱، ۱۳۶، ۱۶۸، ۱۷۷
 ۱۷۷، ۱۸۴، ۱۹۶، ۲۵۱، ۳۶۸، ۳۷۷
 ۳۸۱، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳
 فرخزاد بن محمود غزنوی: ۲۴۸
 فردوسی: ۲۴، ۲۷، ۳۳، ۳۹، ۴۰، ۵۱، ۵۷
 ۵۸، ۵۹، ۷۷، ۹۹، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۷۵
 ۱۸۲، ۲۰۱، ۲۳۴، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸
 ۲۵۱، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۸۹، ۳۲۲، ۳۲۳
 ۳۴۵، ۳۶۶، ۳۷۷، ۳۸۲
 فروغی بسطامی: ۳۹۰، ۳۹۱
 فرهاد میرزا: ۳۶۸

علیر خا عباسی: ۳۶۴
 علیر ضابین عبدالکریم شیرازی: ۳۹۷
 علی سمرقندی: ۳۴۴
 علی شیر نوالی: ۲۶۱، ۶۴۴، ۶۴۵، ۲۴۵، ۳۵۰
 ۳۵۱، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۹۷
 علی فرامرزی: ۱۶۷
 علی مشهدی: ۲۶۱
 عماد فقیه: ۳۳۴، ۳۳۵
 عماره مروزی: ۴۳، ۳۲
 عمر (خواجده): ۲۳۲
 عمر ولایت: ۳۷، ۳۸
 عمیق بخارائی: ۱۷۷، ۲۰۰، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۵۷
 عمید اسعد: ۶۵۰۰
 عمید الدوله جمشیدی بهمنیار: ۱۶۸
 عمید الملك ابوالقاسم خاص: ۱۵۲
 عمید الملك کندری: ۲۰۶
 عندلیب (محمد حسین خان): ۳۹۳
 عنصری: ۴۵، ۴۶، ۵۰، ۵۱، ۵۸، ۵۹
 ۶۴، ۸۱، ۹۷، ۱۲۷، ۱۳۱، ۱۴۶، ۱۵۴
 ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۷، ۱۸۴، ۲۱۱
 ۲۱۲، ۲۱۸، ۲۱۹، ۳۲۲، ۳۶۸، ۴۷۷
 ۳۹۳
 عوفی: ۳۵۶
 عیسی: ۲۱۵

حرف غ

غازان: ۲۵۸، ۲۶۰، ۳۵۴
 غزالی (احمد): ۲۵۳
 غزالی (محمد): ۱۰۰، ۱۶۲، ۲۵۰
 ۲۵۲، ۲۵۳
 غنائوی رازی: ۶۴
 غنی (دکتر): ۱۰۰، ۳۲۶
 غنی زاده: ۲۵۶
 غیاث الدین ادیب: ۴۰۰
 غیاث الدین بلبان: ۳۰۸
 غیاث الدین بن اسکندر: ۳۳۲

قسطی: ۲۵۷، ۱۰۴، ۵۷
 قلیج ارسلان: ۲۳۳
 قوام (حاجی): ۳۳۷، ۳۳۰
 قوام الدین (خواجہ): ۱۹۲، ۱۹۱
 قوام الدین عبد اللہ: ۳۲۹، ۳۲۷
 قہرمان میرزا: ۳۹۱

حرف ک

کاتبی قزوینی: ۳۶۱
 کاری میر سکی: ۱۰۴
 کافی الدین عمر بن عثمان: ۲۰۷
 کاوہ: ۸۷، ۷۳
 کتابیون: ۹۵
 کنزیاس: ۲۶، ۷
 کرومر (فن): ۵۷
 کرستن سن: ۲۵۶، ۵۷
 کریمخان زند: ۳۹۷، ۳۶۳
 کسائی مروزی: ۴۴، ۴۳
 کسروی نسرینی: ۲۵۶
 کلیم: ۹۸
 کلیم کاشی: ۳۶۵
 کلیم حمدانی: ۳۷۴، ۳۷۳
 کلینی: ۲۵۲
 کمال الدین اسماعیل: ۳۰۰، ۱۹۶
 ۳۲۵، ۳۰۲
 کمال الدین خوارزمی: ۲۸۹
 کمال خجندی: ۳۶۲
 کوروش: ۱۷، ۳
 کوہی کرمانی: ۳۶۱، ۲۵۶
 کیخسرو: ۹۰، ۸۸
 کیخسرو بن قلیج ارسلان: ۲۴۹
 کید ہندی: ۹۲
 کیگوس: ۹۴، ۸۸، ۸۳
 کیگوس بن اسکندر بن قابوس: ۱۰۴
 ۲۵۰، ۲۴۹
 کیومرث: ۸۷، ۸۳

فرہنگ (میرزا ابوالقاسم): ۳۸۴، ۲۸۳
 فریدون: ۲۷۷، ۸۳
 فصیحی خوافی: ۳۵۵
 فضل اللہ منشی: ۳۹۸
 فضلون: ۱۴۸
 فضولی: ۳۶۸
 فلکی شیروانی: ۲۳، ۲۸۸، ۲۰۵
 فیروز مشرقی: ۳۷
 فیضی دکنی: ۳۶۸، ۳۶۶، ۳۶۵، ۲۶۱
 ۳۷۵، ۳۷۴

حرف ق

قاآنی: ۳۹۰، ۳۸۵، ۳۸۳، ۲۶۸، ۲۶۶
 قائم مقام (ابوالقاسم): ۳۸۳، ۳۶۸
 ۳۸۵، ۳۸۴
 قائم مقام (میرزا بزرگ): ۳۸۴
 قابوس و شمگیر: ۱۰۲، ۱۰۰، ۵۷
 ۲۴۹، ۱۰۴، ۱۰۳
 قاجار: ۳۶۸
 قاصی احمد غفاری: ۳۹۶
 قاضی بیضاوی: ۳۶۰، ۳۵۹
 قاضی زادہ رومی: ۳۴۴
 قاضی زادہ ایچی: ۳۶۰، ۳۳۰
 ۳۶۱
 قاضی نور اللہ شستری: ۳۹۸
 قزل ارسلان: ۲۳۴، ۲۲۷، ۲۲۵، ۱۸۸
 قزوینی (میرزا محمد خان): ۵۷
 ۳۶۲، ۲۵۶، ۲۵۵، ۱۴۰
 قشیری: ۱۱۲، ۱۰۵
 قطب الدین رازی: ۳۶۱، ۳۲۹
 قطب الدین شیرازی: ۳۶۲، ۳۶۰
 قطب الدین مبارک شاہ: ۳۰۸
 قطب الدین محمد خوارزم شاہ: ۲۵۲
 قطران تبریزی: ۱۴۲، ۱۰۵، ۵۰
 ۲۰۶، ۱۵۰

حرف گ

- گردیزی (ابوسعید عبدالحسن بن ضحاک) ۲۴۷
- گرشاسب: ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰ ۱۴۱
- گرتباوم Grunbaum: ۱۰۴
- گرتفون: ۲۶، ۳
- گشتاسب: ۱۰، ۱۸، ۲۴، ۳۴، ۵۱، ۵۳، ۸۵، ۸۸ ۹۵
- گلندیهر: ۵۶
- گلستانه (ابوالحسن بن محمد امین): ۳۹۷
- گلشن (میرزا محمد علی): ۳۸۵
- گودرز: ۹۰
- گیلان‌شاه بن کیکاوس بن اسکندر بن قابوس ۲۴۹

حرف ف

- لاهیجی (محمد): ۳۶۱، ۲۵۵
- لاهیجی (ملا عبدالرزاق): ۲۵۵
- لیبی: ۱۵۵
- لطف‌الله رازی (مؤلف تذکره میخانه): ۴۰۰
- لیلی: ۲۹۳

حرف م

- مأمون: ۲۲، ۳۵، ۳۶، ۳۸، ۵۶
- مأمون بن مأمون خوارزمشاه: ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۴
- مانی: ۱۰۶، ۲۱۶
- مبارالدین محمد مظفر: ۴۱۲، ۴۱۸، ۳۳۰
- متنبی: ۵۰
- مجدالدوله دیلمی: ۱۰۱
- مجدالدین ابوالقاسم علی بن جعفر: ۲۸۶
- مجدالدین اسمعیل: ۳۳۰
- مجدالدین رور: ۲۶۷، ۲۶۸

مجدخوافی: ۲۶۶

مجدهمکر: ۱۸۹، ۲۶۵

مجلسی: ۳۶۴

مجمراصفهائی: ۳۷۷، ۳۷۹

مجنون: ۱۹۳، ۲۴۲

مجبیریلغانی: ۱۹۰، ۱۹۵، ۲۰۵

۲۲۵، ۲۲۸

محتشم کاشانی: ۳۶۹، ۳۷۰

محقق ترمذی: ۲۸۴

(سلطان): ۳۶۴

بن ابوبکر سعد بن زنگی: ۲۶۷

بن اسماعیل بن جعفر صادق (ع): ۱۴۲

محمد بن الیاس بن یوسف نظامی: ۲۳۲

۲۳۸

محمد بن ایلدگز: ۱۸۸، ۱۹۰، ۲۲۵

۲۳۴

محمد بن جریر طبری: ۵۴، ۵۵

محمد بن حسن طوسی (ابوجعفر): ۲۵۵

بن حسن سلیمی: ۳۵۰

بن حسین عاملی: ۳۰۰، ۴۰۱

محمد بن سلیمان تنکابنی: ۴۰۰

محمد بن قیس رازی: ۳۵۶، ۳۵۷

محمد بن محمود غزنوی: ۶۶

محمد بن منور: ۱۱۱، ۲۴۷

محمد بن موسی بن شاکر: ۳۱، ۳۲

محمد بن وصیف: ۳۷، ۳۸

بن یعقوب کلینی: ۵۴، ۵۵

بن شیخ: ۳۶۶

محمد خان قاجار (آقا): ۳۶۳

محمد خوارزمشاه: ۲۵۸، ۳۵۷

محمد رضا شیرازی: ۳۹۷

محمد زکریای رازی: ۴۱، ۵۴، ۵۵

۵۶، ۵۷

محمد سلجوقی: ۲۱۰

محمد شاه قاجار: ۳۸۲، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶

۳۹۲، ۳۹۹

- محمد صادق مهدی: ۴۰۰
 محمد عثمانی (سلطان): ۳۶۸
 محمد فاتح (سلطان): ۳۵۲، ۳۴۴
 د گلندام: ۳۶۲، ۳۲۸
 نصیر اصفهانی: ۳۲۷
 یحیی (امام): ۳۲۳
 محمد ابراهیم بن مسعود غزنوی: ۱۰۵، ۱۰۱، ۱۹۶
 محمود بن محمد بن ملکشاہ: ۲۵۵
 محمود خان ملک الشعراء: ۳۹۵، ۳۹۳
 محمود شاه (اتابک): ۲۶۷
 د شاه (آل مظفر): ۳۳۰
 د شاه (ابن جو): ۳۲۹
 محمود شاه بن حسن: ۳۳۱
 محمود غزنوی (سلطان): ۵۹، ۵۸، ۴۲
 ۸۰، ۷۸، ۷۱، ۷۰، ۶۶، ۶۵، ۶۴، ۶۳، ۶۰
 ۲۵۳، ۱۴۲، ۱۰۲، ۱۰۱، ۸۶، ۸۲، ۸۱
 ۳۶۵، ۳۴۸
 محمود میرزا (صاحب تاریخ صاحبزائی):
 ۳۹۸
 محمود میرزا: ۳۶۹
 محیی الدین عربی: ۳۵۰
 محیط طباطبائی: ۴۰۵
 مختار تقفی: ۳۸
 مختار غزنوی: ۲۰۳، ۲۰۱، ۲۰۰، ۱۵۷
 مدرس رضوی: ۳۶۲، ۲۵۶
 مرادی (ابوالحسن): ۲۹۷
 مرتضیان بن رستم بن شروین: ۲۵۲
 مریم: ۳۲۳، ۲۱۲
 مسرور (حسین): ۳۶۱
 مسعود بن ابراهیم غزنوی: ۱۵۷، ۱۵۶، ۱۵۳، ۲۰۱، ۱۹۶
 مسعود محمد بن ملکشاہ: ۲۵۵
 مسعود سعد: ۱۱۸، ۱۱۷، ۱۰۶، ۴۶، ۱۵۰، ۲۰۱، ۱۹۹، ۱۹۸، ۱۹۶، ۱۸۴، ۱۶۲، ۳۸۵، ۲۳۰
 مسعود غزنوی (سلطان): ۸۱، ۶۶، ۶۴، ۵۹، ۵۸
- ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۰۳، ۸۲
 مسعود هروری: ۸۴
 مسیح: ۱۹۹
 مشتاق: ۳۹۹، ۳۷۷
 مشکوة (سید محمد): ۳۶۲
 مطرزی: ۳۲۹
 مظفر اسفزاری: ۱۶۶
 مظفر شاه: ۳۶۱
 ملکشاہ سلجوقی: ۱۶۱، ۱۰۵، ۹۷، ۱۶۲، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۱، ۱۷۳، ۲۴۹، ۲۵۱
 معروفی بلخی: ۴۵
 معزالدین حسین کرات: ۳۱۹
 معزالدین کیقباد: ۳۰۸
 معزی: ۱۰۵، ۵۰، ۱۶۲، ۱۶۲، ۱۷۷، ۱۷۴
 ۲۵۱، ۲۵۵، ۲۵۶، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۴۷
 ۳۶۸، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳
 معمری گرگانی: ۴۵
 معین (محمد): ۳۶۲
 معین الدین اسفزاری: ۳۵۵
 معین الدین پروانه: ۲۸۸
 معین الدین جوینی: ۲۶۶
 مفلح طهرانی: ۳۹۵
 مقتفی بالله: ۲۱۰، ۲۰۶
 منتخب الدین بدیع اتابک جوینی: ۱۸۶
 منصف قاجار: ۳۸۱
 منصور بن اسحق: ۵۵
 منصور بن بهرامشاہ غزنوی: ۱۹۷
 منصور چغانی: ۵۰
 منصور بن نوح: ۵۵، ۵۳، ۵۰
 منطقی: ۱۰۴، ۱۰۰
 منوچهر: ۸۷، ۹۰
 منوچهر بن فریدون شروانشاه: ۲۰۶، ۲۰۵
 ۲۲۹، ۲۰۹
 منوچهر بن قابوس: ۷۱

ناصرالدين قياجه : ۳۵۶
 ناصرالدين الله : ۳۵۸
 نجم آبادی (دکتر محمود) : ۵۸
 نجم الدين رازی : ۳۵۹، ۳۵۸
 نجم الدين کبری : ۳۵۰، ۲۸۴، ۱۰۴
 نریمان : ۵۶
 نشاط : ۳۸۱، ۳۷۹، ۳۷۸، ۳۷۷، ۳۶۸
 نصر بن احمد : ۳۸، ۴۲، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۱۴۸
 نصر بن ناصر الدين : ۵۹
 نصره الدين محمد بلبان : ۳۰۸
 نصر الله بن عبد الحميد : ۳۵۸، ۲۷۲
 نصير الدين طوسي : ۱۰۰، ۲۵۹، ۲۶۰
 ۳۶۱، ۳۶۰، ۳۵۹، ۳۵۷، ۳۰۴
 نظام الدين اولياء : ۳۰۸، ۳۰۷
 نظام الدين دشتی : ۴۴۳
 نظام الدين شامی : ۳۵۵
 نظام الملك : ۱۰۶، ۱۱۳، ۱۶۲، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۸۳، ۲۴۹، ۲۵۲، ۲۵۳
 نظامی : ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۷، ۱۸۹، ۱۹۰، ۲۰۵، ۲۱۱، ۲۲۷، ۲۳۱، ۲۴۶، ۲۵۷
 ۳۰۷، ۲۸۹، ۳۰۹، ۳۰۸، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۸، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۷، ۳۴۷، ۳۴۹، ۳۷۰، ۴۰۴
 نظامی عروضی : ۸۱، ۸۲، ۱۰۴، ۱۵۶
 ۱۶۶، ۱۸۴، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۷
 نظيری نساپوری : ۳۶۶، ۳۷۳
 نلدکه Noeldeke : ۱۰۴
 نوح بن منصور : ۳۹، ۵۰، ۵۱، ۵۸، ۱۰۰
 ۱۰۴، ۱۰۱
 نوح بن نصر : ۴۲
 نوذر : ۸۷، ۹۰
 نور الله ششتری : ۲۵۷، ۳۹۸
 نیکلسن : ۵۷، ۱۰۴، ۳۶۱، ۳۶۲

منوچهری : ۱۰۵۹، ۶۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۱۰۲، ۱۱۷، ۱۲۷، ۱۳۱، ۱۵۴، ۱۷۰، ۱۷۱
 ۱۷۲، ۲۱۸، ۲۲۸، ۳۲۵، ۳۴۵، ۳۶۸
 ۳۷۷، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۹۱
 ۳۹۳، ۳۹۲
 منهاج سراج : ۳۵۳
 منیر : ۸۸، ۹۳، ۹۵
 مؤيد الملك بن نظام الملك : ۱۰۷
 موسى بن شاكر خوارزمی : ۳۱
 ملك | لظاهر : ۲۵۴
 موفق (ابوعلی حسن) : ۸۲، ۹۶، ۹۷
 Mohl : ۹۸
 مولوی : ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۸
 ۱۳۵، ۱۳۶، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۸۳، ۳۰۰
 ۳۰۴، ۳۱۲، ۳۱۸، ۳۲۶، ۳۳۳، ۳۳۴
 ۳۴۵، ۳۴۷، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۷
 مهران : ۹۲
 مهربان : ۲۵۵
 ميرخواند : ۳۵۵، ۳۹۷
 ميدانی : ۲۵۴
 ميرزا مهدي منشي : ۳۹۶
 مير سيد علي : ۳۶۴
 ميرك : ۳۶۴
 مينوی (مجتبی) : ۲۵۶
 حرف ن
 نادر شاه : ۳۶۳، ۳۹۲، ۳۹۶
 ناصح کلپایرگانی : ۳۵۳
 ناصر خسرو : ۴۳، ۱۰۵، ۱۲۷، ۱۳۱، ۱۴۸
 ۲۴۷، ۳۹۱
 ناصر الدين ابراهيم : ۲۰۶، ۲۲۳
 ناصر الدين شاه : ۳۶۸، ۳۸۶، ۳۹۱، ۳۹۲
 ۳۹۳، ۴۹۲، ۳۹۹، ۴۰۰
 ناصر الدين عبدالرحيم بن ابي منصور :
 ۳۵۷
 ناصر الدين عساقه (خواجه احرار) : ۳۴۷

حرف و

هلاکو : ۳۵۳، ۲۶۸، ۲۶۷، ۲۶۰، ۲۵۸
 ۳۵۹، ۳۵۴
 همائی (جلال) : ۳۶۱، ۲۵۷، ۲۰۴، ۵۷
 ۳۶۲
 همام تیریزی : ۳۰۳، ۳۰۲، ۲۶۶، ۲۶۵
 همایون : ۳۶۶
 هندوشاه (محمد قاسم) : ۳۶۷
 هوار : ۳۶۲، ۱۰۵
 هوشنگ : ۱۹
 هومن (محمود) : ۲۶۲

حرف ی

یاقوت : ۲۵۷، ۱۰۵
 یحیی بن سامان خدایه : ۳۸
 یحیی بن عبداللطیف قزوینی : ۳۹۶
 یزدائی : ۳۸۳
 یزدگرد : ۸۸، ۸۷، ۲۸
 یعقوب : ۲۱۹
 یعقوب آق قویونلو : ۳۷۳، ۳۴۴
 یعقوب بن اسحق کندی : ۵۶
 یعقوب بیگ : ۳۴۷
 یعقوب لیث : ۳۸، ۳۷
 یغمای جندقی : ۳۹۵
 یمن الدوله طغرانی : ۳۱۸
 یوسف : ۲۱۷
 یوسف بن زکی مؤید : ۲۳۱
 یوسف بن ناصرالدین : ۵۹
 یوسف ضیاءالدین بن عبدالرہمن جامی
 ۳۵۱

واصل بن عطا : ۳۲
 واله (علیقلی خان) : ۴۰۰
 وجیه الدین شاه یوسف : ۳۰۴
 وجیه الدین مسعود : ۳۱۹
 وحشی بافقی : ۳۸۲، ۳۷۳، ۳۶۵
 وحید دستگردی : ۳۶۱، ۲۵۷، ۲۵۶
 ۳۶۲
 وسال شیرازی : ۳۸۴، ۳۸۲، ۳۷۳
 وقار : ۳۸۳
 ولد چلبی : ۳۶۱
 ولف **Wolff**
 وهودان : ۱۴۸

حرف ه

هاتف : ۳۷۵، ۳۶۵، ۳۰۵، ۳۰۴، ۱۳۶
 ۳۷۷، ۳۷۶
 هاتفی خوجردی : ۳۷۳
 هادی سبزواری (ملا) : ۲۸۹
 هارون الرشید : ۳۲
 هانری ماسه : ۳۶۱
 هخامنشی : ۱۸
 هدایت (رضاقلی خان) : ۳۹۷، ۳۹۵
 ۳۹۹
 هرکلس : ۸۳
 هرمز : ۲۷۵، ۹۰
 هرمیپوس : ۲۶
 هرودت : ۲۶، ۲
 هزیر : ۳۶۲

فهرست نامهای کتب

حرف الف

- اسرار التوحید: ۱۱۱، ۱۱۲، ۲۴۶، ۲۶۶، ۲۴۷
- اسرارنامه عطار: ۱۲۶، ۱۳۶، ۲۸۴
- اسکندرنامه: ۲۳۳، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۳۴۸، ۳۶۰
- اشارات: ۱۰۱
- اشعة اللمعات: ۳۵۱
- اطواق الذهب: ۳۸۲
- اغانی: ۳
- اقبالنامه: ۲۳۴
- اکبرنامه: ۳۶۷، ۳۷۴
- الهی نامه (سروش): ۳۹۱
- الهی نامه (عطار): ۱۲۴، ۱۲۶
- الهی نامه (خواجہ عبداللہ انصاری): ۱۱۴
- الاداب السغیر: ۲۶
- الاداب الکبیر: ۲۶
- الابنیہ عن حقائق الادویہ: ۱۴۱
- التبیان: ۲۵۲
- التوصل الی الترمیل: ۲۴۶
- الرجال: ۲۵۲
- الشعر والشعراء: ۵۴
- العدہ فی اصول الفقه: ۲۵۲
- الغیبه: ۲۵۲
- الفقه الاکبر: ۳۱
- الکتاب: ۳۱
- المحاسن والاضداد: ۲۶
- المحاسن والمساوی: ۲۶
- آئین اکبری: ۲۶۲
- آئینه اسکندری: ۳۱۰
- آشکنه آذر: ۳۹۹
- آثار الباقیه: ۱۰۲
- آثار البلاد: ۳۶۰
- آداب اللغة الاسلامیه: ۱۰۵، ۱۰۷
- آفرین نامه: ۴۰
- ابواب الجنان: ۳۶۴
- احسان التواریخ: ۳۹۶
- احوال و آثار حافظ: ۳۶۲
- احوال و آثار عطار: ۲۵۶
- احوال و اشعار رودکی: ۵۷
- احیاء العلوم: ۲۵۰-۲۵۳
- اخیار الحکماء ففقی: ۲۵۷
- اخبار الطوال: ۵۴
- اخبار نظامی: ۲۵۷
- اخلاق ایران باستان: ۲۶
- اخلاق جلالی: ۳۵۸، ۳۵۷
- اخلاق محسنی: ۳۵۸، ۳۵۷
- اخلاق ناصری: ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۳
- ادب الکاتب: ۵۴
- اماس الاقتباس: ۳۵۹
- اماس البلاغہ: ۲۵۴
- استبصار: ۲۵۲
- اسرار: ۱۱۴

- المعجم فی معاییر اشعار المعجم : ۳۵ ، ۳۵۶ ،
 ۳۶۲،۳۵۷
 امثال وحکم : ۵۶
 انامتراصف Inastrantsef : ۵۶
 انجمن آرا : ۴۰۰
 انوار سهیلی : ۳۵۸،۳۵۷
 انوار التنزیل و اسرار التأویل : ۳۵۹ ،
 ۳۶۰
 اوستا : ۳ ، ۱۰ ، ۱۹ ، ۲۰ ، ۲۱ ، ۲۴ ، ۲۶ ، ۲۸ ،
 ۱۳۷،۸۴
 اوصاف الاشراف : ۳۵۹
- حرف ب**
- بزم وصال : ۳۸۲
 بقیه نقیه : ۳۰۸
 بندھشن : ۸۳،۲۴
 بوستان سعدی : ۲۶۳ ، ۲۶۵ ، ۲۷۵
 بہارستان جامی : ۲۶۶ ، ۳۵۱ ، ۳۶۲
 بہرام نامہ : ۲۳۵
- حرف پ**
- پرورش کوروش : ۳ ، ۲۶
 پریشان قآنی : ۲۶۶ ، ۳۸۹
 پژوہشہا درباب مانی : ۲۶
 پندنامہ عطار : ۱۲۶
- حرف ت**
- تاریخ آل ناصر : ۱۰۳
 تاریخ ابن اثیر : ۲۵۶ ، ۲۵۷
 تاریخ ابن خلدون : ۲۵۶
 تاریخ ادبیات (انہ) : ۲۵۶ ، ۲۵۷
 تاریخ ادبیات (براون) : ۱۰۴ ، ۱۰۵ ، ۲۰۰ ، ۲۵۱ ،
 ۳۶۱،۲۵۷
 تاریخ ادبیات ایران (ہمائی) : ۱۰۵
 تاریخ ادبیات عرب (بروکلیمان) : ۵۷ ، ۱۰۵ ،
 ۲۵۷،۳۶۲
 تاریخ ادبیات عرب (یکلسن) : ۳۶۲،۵۷
 تاریخ ادبیات عرب (ہوار) : ۳۶۲
 تاریخ الفی : ۳۶۶
- تاریخ ایران (اشیکل) : ۲۶
 تاریخ ایلچی (نظام شاہ) : ۳۹۶
 تاریخ برامکہ : ۲۵۶
 تاریخ بلعمی : ۳۹
 تاریخ بیہق : ۱۰۵ ، ۲۴۸
 تاریخ بیہقی : ۱۰۳ ، ۱۰۴ ، ۲۴۶ ، ۲۴۸ ، ۲۵۱ ، ۲۶۲ ،
 ۳۵۲
 تاریخ تمدن اسلام : ۵۶
 تاریخ جہانگشا : ۲۵۲ ، ۲۶۲ ، ۳۵۳ ، ۳۵۴ ،
 ۳۶۲
 تاریخ الحکما قطبی : ۱۰۵ ، ۵۷
 تاریخ حمزہ اصفہانی : ۳ ، ۵۵
 تاریخ ذوالقرنین : ۳۹۸
 تاریخ زندیہ : ۳۹۷
 تاریخ سیستان : ۳۷ ، ۳۸ ، ۵۷
 تاریخ صاحبقرانی : ۳۹۸
 تاریخ طبری : ۳ ، ۳۵۲
 تاریخ فرشتہ : ۳۶۷
 تاریخ کزبندہ : ۲۵۶ ، ۳۵۴
 تاریخ گیتی گشا : ۳۹۷
 تاریخ مسعودی : ۳ ، ۱۰۳
 تاریخ معجم : ۲۶۲
 تاریخ منقول : ۳۶۱
 تاریخ منتظم ناسری : ۳۹۲ ، ۳۹۸
 تاریخ نادری : ۳۹۶
 تاریخ وصال : ۲۶۲ ، ۳۵۴ ، ۳۵۵
 تاریخ ہرودت : ۲۶
 تاریخ یمنی : ۳۵۳
 تشعات اسلامی : ۵۶
 تسمیہ الیتیمہ : ۱۰۲
 تجارب الامم : ۱۰۰
 تجرید المقلد : ۳۵۹
 تحریر اقلیدس : ۳۵۹
 تحریر مجسطی : ۳۵۹
 تحفۃ الاحرار : ۳۴۷
 تحفۃ سامی : ۳۹۸

جوامع الحکایات : ۳۵۶
 جواهر اشرار (شرح منوی) : ۲۸۹
 جواهر نامه (عطار) : ۱۲۳
 جهان آرا : ۳۶۶

حرف ج

چهار مقاله نظامی عروضی : ۵۰ ، ۵۷ ، ۸۱ ،
 ۱۰۵ ، ۱۸۴ ، ۲۴۳ ، ۲۵۲ ، ۲۵۳ ، ۲۵۳ ،
 ۲۵۷

حرف ح

حافظ تشریح : ۳۳۲
 حافظ چه میگوید : ۳۳۲
 حافظ شیرین سخن : ۳۳۲
 حافظ نامه : ۳۳۲
 حاوی : ۵۵
 حبیب السیر : ۳۳۶ ، ۳۳۵ ، ۲۵۶
 حدائق البحر : ۲۵۷ ، ۲۵۳ ، ۳۷
 حدیقه سنائی : ۲۳۴ ، ۱۲۱ ، ۱۱۷
 حق الیقین : ۲۸۰
 حکمة الاشراف : ۲۵۳
 حلیة المتقین : ۳۳۴
 حماسه ملی ایران : ۱۰۴
 حیل بنی موسی : ۳۲

حرف خ

خاندان نوبختی : ۲۵۷
 خداوند نامه (سبأ) : ۳۸۱
 خدا ینامک : ۸۴ ، ۸۳ ، ۸۲ ، ۳۱
 خرد نامه اسکندری : ۳۴۸
 خزائن الفتوح : ۳۱۰
 خزانه عامره : ۳۳۳
 خسرو شیرین (نظامی) : ۱۷۴ ، ۲۳۲ ، ۲۳۳ ،
 ۲۳۴ ، ۲۳۵ ، ۲۳۶ ، ۲۳۷ ، ۲۳۸ ، ۲۴۲ ،
 ۲۴۳ ، ۲۴۴ ، ۳۱۸ ، ۳۱۳ ، ۳۱۰ ، ۳۷۰ ،
 ۳۷۴
 خسرو نامه : ۱۲۳ ، ۱۲۱
 خلاصه الاخبار : ۳۳۳

تحفة الشامیه : ۳۶۰
 تحفة الصغر : ۳۰۸

تحفة العراقین : ۲۰۶ ، ۲۱۷ ، ۲۲۳ ، ۲۷۹
 تحفة الملوك : ۵۷ ، ۵۰
 تحقیق مال الهند : ۱۰۳

تذكرة الاولیاء : ۱۲۶ ، ۱۲۷ ، ۱۳۵ ، ۲۴۶ ،
 ۲۴۷ ، ۲۵۵ ، ۲۵۶ ، ۲۵۷

تذكرة بزم آرا : ۴۳۳

تذكرة تقي الدين كاشي : ۲۲۹

تذكرة دلگشا : ۳۸۲

تذكرة دولتشاه سمرقندی

تذكرة ميخانه : ۴۳۳

تذكرة نسرقيه : ۳۵۹

ترجمان البلاغة : ۶۷ ، ۲۵۱

ترجمه تاريخ طبري : ۵۳

ترجمه تفسير طبري : ۵۳

ترجمه سلمان و ايسال : ۳۶۲

تعلیقات چهار گانه قزوینی : ۲۵۶

تفسير تركي منوي : ۲۸۹

تفهيم ابوريحان : ۱۰۳ ، ۱۰۴

تقويم كريت : ۳۶۲

تكملة روضة الصفا : ۳۶۸ ، ۳۹۵ ، ۴۳۳

تلماك : ۳۶۹

تنبیه علی حدوث التصحيف : ۵۵

توراة : ۲۶ ، ۳

تهافة الفلاسفة : ۲۵۲

تهذيب الاحكام : ۲۵۳

تهذيب الاخلاق : ۱۰۰

نيسورنامه : ۳۷۳

حرف ج

جام حم : ۳۰۴ ، ۳۰۵ ، ۳۰۶ ، ۳۰۷ ، ۳۳۱ ،
 ۳۳۸

جامع التواريخ : ۲۴۲ ، ۳۵۳ ، ۳۵۴

جامع عباسی : ۳۳۳ ، ۲۳۳ ، ۴۳۷

جلایر نامه : ۳۸۴

جمشید و خورشید : ۳۲۷

دیوان ناصر خسرو : ۱۴۳ ، ۲۵۶

حرف ذ

ذخیره خوارزمشاهی : ۲۵۲ ، ۲۵۱

فم الکلام : ۱۱۴

حرف ر

راحة الصدور : ۲۱ ، ۱۰۴ ، ۱۷۲ ، ۱۹۸ ،

۲۶۶ ، ۲۲۷ ، ۲۴۶ ، ۲۴۸ ، ۲۴۹ ، ۲۵۲ ،

۳۵۳

راماین : ۳۶۷

رباعیات خیام : ۱۸۱

رباعیات (گریستن سن) : ۱۵۶

رسائل اعجاز : ۳۱۱

رسائل خواجه عبدالله انصاری : ۲۵۶

رساله الکیمیادیس : ۲۶

رساله جبر و هندسه : ۱۶۶

رساله دکتر شفق (بزبان آلمانی) : ۲۵۵

رساله دل و جان : ۱۱۴

رساله مقولات : ۱۱۴

رساله نفسیه (عرفی) : ۳۷۰

رساله واردات : ۱۱۴

رساله وجود : ۱۶۶

رشحات : ۳۷۶ ، ۳۵۷

روشنائی ناعمه : ۱۴۳

روضات الجنات : ۳۶۲ ، ۲۵۱

روضه الانوار : ۳۶۱ ، ۳۱۴

روضه خلد : ۲۶۶

روضه الشهداء : ۳۵۷

روضه الصفا : ۳۷۵ ، ۳۵۹ ، ۳۵۵

روضه الطاهرین : ۳۶۷

ریاض الشعرا : ۴۰۰ ، ۹۷

ریاض العارفين : ۴۰۰ ، ۳۹۹ ، ۱۳۶

حرف ز

زاد العارفين : ۱۱۴

زاد المسافرين : ۱۴۳

زبدة التواریخ (محمد محسن بن عبدالکرم)

۳۹۶

خلاصة الاشارة : ۳۹۸

خلاصة الافكار : ۴۰۰

خلاصة الحساب : ۳۴۸

امیر خسرو دهلوی : ۳۱۱ ، ۳۱۰ ، ۳۰۹

خواجوی کرمانی : ۳۱۳

مقاله المتحیرین : ۳۴۴

خمسه نظامی : ۳۴۶ ، ۲۵۷ ، ۲۴۴ ، ۲۳۷ ، ۲۳۳

۳۷۳ ، ۳۷۰

خوان اخوان : ۱۴۳

حرف ه

داستان خسرو گوانتان : ۲۴

دانشنامه علائی : ۱۰۴ ، ۱۰۲

دره التاج : ۳۶۱ ، ۳۶۰

دره نادره : ۳۹۶

دستورالوزراء : ۳۹۵

دل شیدای حافظ : ۳۶۲

دلیل المتحیرین : ۱۴۳

دمیه القصر : ۲۵۵ ، ۱۰۶

ده نامه : ۳۰۴

دینکرت : ۷۳ ، ۲۴

دیوان ابن یمن : ۳۶۲

دیوان ابوالفرج رونی : ۲۵۶

دیوان امیر خسرو دهلوی : ۳۰۸

دیوان امیر معزی : ۲۵۶

دیوان جامی : ۳۴۵

دیوان جمال الدین اسفهانى : ۳۶۲ ، ۲۵۶

دیوان خاقانی : ۲۵۶

دیوان سلمان ساوجی : ۳۶۲

دیوان سنائی : ۲۵۶

دیوان شمس تبریزی : ۳۶۱ ، ۲۹۶ ، ۲۸۸

دیوان قطار : ۲۵۶

دیوان فرخی : ۱۰۴

دیوان کمال خجندی : ۳۶۲

دیوان مسعود سعد : ۲۵۶

دیوان منوچهری : ۱۰۴

شاهنامه نادری : ۹۸
 شاهنامه هانفی خرجردی : ۳۷۳
 شاهنامه سیا : ۳۸۱، ۹۸
 شاه و درویش : ۳۷۳
 شایست و ناشایست : ۲۶
 شخصیت مولوی : ۳۶۱
 شرح اشارات : ۳۶۱، ۳۵۹، ۲۵۳
 شرح حال ابن مقفع : ۵۷
 شرح حال ابن یعین : ۳۶۲، ۳۶۱
 شرح حال افضل الدین کاشانی : ۳۶۱
 شرح حال حافظ : ۳۶۲
 شرح حال سلمان ساوجی : ۳۶۲
 شرح حال مسعود سعد (قزوینی) : ۲۵۶
 شرح حال مسعود سعد (سهیلی خوانساری) :
 ۲۵۶
 شرح حال مولانا : ۳۶۱
 شرح حکمة الاشراف : ۳۶۰
 شرح شمسیه : ۳۶۱
 شرح قانون ابن سینا : ۳۶۰
 شرح القلب : ۱۲۶
 شرح گلشن راز : ۲۵۵
 شرح مختصر ابن حاجب : ۳۶۰
 شرح مطالع : ۳۲۹
 شرفنامه : ۲۳۶
 شعرای قبل از رودکی : ۵۷
 شعرالمعجم : ۳۷۴، ۳۶۲، ۳۳۲
 شفا : ۱۰۱
 شواهد النبوة : ۳۵۱
 شهریاران گمنام : ۳۵۶
 شهریارنامه : ۲۰۱
 شهنامه احمد تبریزی : ۹۸
 شهنامه قاسمی : ۹۸
 شیرین و خسرو : ۳۱۰
 شیرین و خسرو هانفی : ۳۷۳

زبدة التواریخ (حافظ ابرو) : ۳۵۵
 زمین الاخبار : ۳۵۲، ۲۴۸-۲۴۷
 زینت المدایح : ۳۹۱

حرفی س

ساقی نامه (سروش) : ۳۹۱
 سبحة الایران : ۳۴۷
 سخن و سخنوران : ۲۵۶، ۱۰۴
 سعادت نامه : ۲۸۰، ۱۴۳
 سعدی (هانری ماسه) : ۳۶۱
 سعدی نامه : ۳۶۱، ۲۷۱
 سفرنامه ناصر خسرو : ۲۵۶، ۱۴۳، ۱۴۲
 سلامان و ایبال : ۳۶۲، ۳۴۷، ۱۰۲
 سلسله الذهب : ۳۴۲
 سند پادشاه : ۱۸۳
 سیاست نامه : ۲۵۷، ۲۴۹
 سیر العباد الی المعاد : ۲۵۶، ۱۲۱
 سیر الملوك : ۲۴۹
 سی فصل : ۳۵۹

حرفی ش

شاهنامه : ۹۹، ۷۷، ۵۷، ۵۱، ۴۰، ۳۹، ۳۳، ۲۴
 ۱۰۴، ۱۳۸، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۳۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۹
 ۳۸۱، ۳۶۶، ۳۵۴، ۳۱۳
 شاهنامه ابوعلی بلخی : ۸۴
 شاهنامه ابومنصور : ۸۴، ۵۳
 شاهنامه احمدی : ۹۸
 شاهنامه یختاررخانی : ۹۸
 شاهنامه دقیقی : ۵۱
 شاهنامه شاه عالم : ۹۸
 شاهنامه طغلق : ۹۸
 شاهنامه قدسی : ۹۸
 شاهنامه کلیم : ۹۸
 شاهنامه مؤیدی : ۸۴، ۴۰
 شاهنامه مسعودی مروزی : ۸۴

حرف ص

بت نامه : ۳۰۲
سفوة الصفا : ۳۹۶

حرف ض

ضحی الاسلام : ۵۷

حرف ط

طب المتصوری : ۵۵
طبقات اکبرشاهی : ۳۶۷
طبقات الاطباء ابن ابی اصیبه : ۱۰۵ ، ۲۵۷

طبقات الشافیه : ۲۵۷

طبقات الشعرا ابن قتیبه : ۵۷

طبقات الصوفیه : ۳۵۰، ۱۱۴

طبقات ناصری : ۳۵۳

طریق التحقيق : ۱۲۱

طوالع الانوار و مطالع الانظار : ۳۶۰، ۳۲۹

حرف ظ

ظفرنامه تیموری (شرف الدین علی یزدی) : ۳۵۵

ظفرنامه حمدالله مستوفی : ۳۵۴، ۹۸

ظفرنامه نظام الدین شامی : ۳۵۵

حرف ع

عالم آرای عباسی : ۳۹۶

عبرت نامه : ۳۸۱

عجائب المخلوقات : ۳۶۰

عشق نامه : ۱۲۱

عفو نامه : ۱۲۱

عقل نامه : ۱۲۱

عوارف المعارف : ۳۵۸، ۲۶۳، ۲۵۴

عوامل : ۲۵۵

عیوب الاخبار : ۵۴

حرف غ

غرة الکمال : ۱۲۸

غرة الکمال (امیر خسرو) : ۳۰۸

غریب نامه : ۱۲۱

غزالی نامه : ۲۵۷

حرف ف

فجر الاسلام : ۵۷

فراقنامه : ۳۲۷

فردوسی نامه مهر : ۱۰۴

فرماندهی فردوسی : ۱۰۴

فرهاد و شیرین (وحشی) : ۳۷۳

فرهاد و شیرین (وصال) : ۳۸۲

فرهنگ اسدی : ۲۵۶، ۱۴۱، ۴۹

فصوص الحکیم : ۳۵۰

فقه اللغة ایران (آلمانی) : ۲۶

فوائد الضیایه : ۳۵۱

فوائد غیایه : ۳۶۰

فهرست ابن ندیم : ۲۵۷، ۵۷، ۳

فهرست شیخ طوسی : ۲۵۷

فهرست کتب الشیعه : ۲۵۲

فهرست نسخ خطی ریو : ۲۵۶، ۲۵۷، ۳۶۱

۳۶۲

فهرست نسخ فارسی بریتیش میوزیوم :

۱۰۴

فیه مافیه : ۳۰۰، ۲۸۹، ۲۸۸

حرف ق

قابوسنامه : ۲۵۷، ۲۵۰، ۲۴۹، ۴۰

قانون : ۱۰۱

قانون مسعودی : ۱۰۳

قرآن مجید : ۳۰۰، ۲۸۸، ۲۶۰، ۹۶، ۹۲، ۳۱

۳۳۵، ۳۲۹

قران السعدین : ۳۱۰، ۲۶۶

قصه حی بن یقظان : ۱۰۲

قصص العلماء : ۴۰۰، ۳۶۸، ۳۶۷، ۲۵۷

قلندرنامه : ۱۱۴

قوسنامه (منصوب بقطران) : ۱۵۰

حرف ک

کارنامه : ۱۲۱

کارنامه اردشیر بابکان : ۱۴ ، ۱۵ ، ۲۴ ، ۶۳

کافی : ۵۵

کشاف زمخشری : ۳۲۹، ۲۵۴

کشاف المحجوب : ۲۵۷، ۲۵۵، ۲۴۷، ۲۴۶

کلیات امیر خسرو : ۳۶۱

کلیله و دمنه : ۳۰، ۴۹، ۲۴۶، ۲۵۰، ۲۵۱

۳۵۸، ۲۷۲، ۲۵۷، ۲۵۲

کلیله ابن مقفع : ۲۵۰

کلیله و دمنه رودکی : ۲۵۰، ۲۴۱

کمال البلاغه : ۱۰۰

کمال نامه : ۳۹۴

کنز السالکین : ۱۱۴

کنوز الرموز : ۱۲۱

کیمیای سعادت : ۲۵۷، ۲۵۰

حرف گاف

گاتها : ۲۶، ۲۰، ۱۹

گجتک ابالش : ۲۲

گرساب نامه : ۱۴۱، ۱۳۷

گلستان سعدی : ۲۶۵، ۲۶۴، ۲۶۳، ۲۶۱

۲۶۶، ۲۷۰، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۳۵۱، ۳۶۱

۳۶۶، ۳۷۹، ۳۸۹، ۳۹۰

گلشن ابراهیمی : ۳۶۷

گلشن راز شبستری : ۲۸۰، ۲۸۹، ۲۵۵، ۱۳۶

۳۶۱، ۲۸۳

گلشن راز (عوفی) : ۳۷۰

گلشن صبا : ۳۸۱

گل و نوروز : ۳۱۱، ۳۱۳

گنجینه کنجوی : ۲۵۷

گنجینه نشاط : ۳۸۰

گوهر نامه : ۳۱۸

حرف ل

لباب الالباب : ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۹۷، ۱۶۷

۳۶۲، ۳۵۶

لالتوارینخ : ۳۹۶

لغت شاهنامه عبدالقادر بنفدادی : ۹۹

لمعات : ۳۵۱

لوامع : ۳۵۱

لوامع الاسرار : ۳۶۱

لوامع الاشراف فی مکارم الاخلاق : ۳۵۸، ۳۵۷

لواہج : ۳۵۱

لیلی و معجون (جامی) : ۳۴۸

لیلی و معجون (نظامی) : ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳

۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۵۷، ۳۱۰، ۳۴۸

لیلی و معجون (هاتفی خرجردی) : ۳۷۳

حرف م

مباحث المشرقیه : ۲۵۳

متمم روضة الصفا : ۳۹۷

مثنوی مولوی : ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹

۲۹۰، ۲۹۶، ۳۰۰

مجالس المشاق : ۳۵۷

مجالس المؤمنین : ۱۳۵، ۲۵۷، ۳۶۲، ۳۹۸

مجالس النفایس : ۳۹۸

مجله ارمنان : ۲۵۶، ۲۵۷، ۳۶۱

مجله آموزش و پرورش : ۱۰۵

مجله انجمن آسیائی آلمان : ۱۰۶

مجله باخترا : ۱۰۴

مجله شرق : ۱۰۴، ۱۰۷

مجله کاوه : ۱۰۴

مجله مهر : ۲۶، ۲۷، ۵۲، ۱۰۴، ۲۵۷

مجمع الامثال : ۲۵۴

مجمع البیان : ۲۵۳

مجمع الفصحاء : ۳۶۸، ۳۹۹، ۴۰۰

مجمع التوارینخ والقصص : ۲۴۸

مجمع التوارینخ (گلستانه) : ۳۹۷

مجمع فصیحی : ۳۵۵

معجون و لیلی : ۳۱۰

- محاكمات: ٣٦١
 محبت نامه: ١١٤
 محصول: ٢٥٣
 محصول: ٢٥٣
 مختار نامه عصار ١٢٦
 مخزن الاسرار: ٢٣١ ، ٢٣٣ ، ٢٣٧ ،
 ٣٧٠ ، ٣٤٧ ، ٣١٥ ، ٣١٤ ، ٣١٥ ، ٢٤٤
 ٣٧٤
 مرآة البلدان: ٣٩٨
 مرآة العالم: ٣٦٧
 مرآة السفا: ٣٦٧
 مرزبان نامه: ٢٥٢ ، ٢٥٧
 مرصاد العباد: ٣٥٩
 مصباح مطرزي: ٣٢٩
 مصيبت نامه: ١٢٤ ، ١٢٥
 معجم الادباء: ١٠٥ ، ٢٥٧
 مطلع الانوار: ٣١٠
 مطلع السعدين: ٢٥٥
 معيار الاشعار: ٣٥٩
 معيار العلم: ٢٥٣
 مفتاح العلوم: ٣٢٩
 مفتاح الفتوح: ٣١٠
 مفصل زمخشرى: ٢٥٤
 مقامات بديع الزمان همدانى: ١٠٠ ، ٢٥١
 مقامات حريرى: ٢٥١
 مقامات حميدى: ٢٥١ ، ٢٥٧
 مقاصد الفلاسفة: ٢٥٣
 مقاييس ليلى ومجنون ورومشو وژوليت: ٢٥٧
 مقدمة الادب: ٢٥٤
 مقدمة حافظ خلخالى: ٣٦٢
 مكاتيب مولانا: ٣٦١
 ملل و نحل: ٢٥٤
 مناجات نامه: ١١٤
 منازل السائرين: ١١٤
 مناقب العارفين: ٣٦١
 منتخب اخلاق ثامرى: ٣٦٢
 منتخب الاشعار: ٩٧
 منتخب التواريخ: (بداوى): ٣٦٧
 منتخب التواريخ (محمد بن يوسف): ٣٦٦
 منتخبات فارسي (شعر): ٢٥٦
 منطق العشاق: ٣٠٤
 منطق الطير: ١٢٦ ، ١٣٢ ، ١٣٥
 متقدم من الضلال: ٢٥٣
 من لا يحضره الفقيه: ٥٥
 موافق: ٣٣٠ ، ٣٦٠
 مهاير مهايرات: ٣٦٧ ، ٣٧٥
 منهاج الوصول: ٣٦٠
حرف ن
 ناسخ التواريخ: ٣٦٨ ، ٣٩٧
 نامه دانشوران: ٣٦٢ ، ٣٦٨ ، ٤٠٠
 نجوم السماء: ٤٠٠
 تزهة القلوب: ٣٥٤
 نظام التواريخ: ٣٦٠
 فضائح الانس: ١١٤ ، ٢٥٥ ، ٣٥٠ ، ٣٥٧
 نقد النصوص في شرح الفصوص: ٢٥٥ ،
 ٣٥٠
 نقش الفصوص: ٣٥٠
 نكات (بيدل): ٣٧٥
 نكاستان: ٢٦٦ ، ٣٩٦
 نل دمن: ٣٧٤
 نهاية الادراك: ٣٦٠
 نهاية العقول: ٢٥٣
 نهاية الكمال: ٣٠٨
 نه سپهر: ٣١٠
حرف و
 وجه دين: ١٤٣
 وسط الحيوة: ٣٠٨
 وفيات الاعيان: ٥٧ ، ١٠٥ ، ٢٥٧ ،
 ٣٩٧
 ولد نامه: ٢٨٤ ، ٢٨٩ ، ٣٦١ ، ٣٦٧

ویس و رامین: ۲۵۶، ۱۷۵، ۱۷۴

حرف ه

هشت بهشت: ۳۱۰

هفت اقلیم: ۳۹۹، ۳۹۸، ۹۷

نت اورنگک: ۳۵۶، ۳۵۴

ت پیگر: ۳۱۳، ۳۱۰، ۲۳۹، ۲۳۶، ۲۳۴، ۲۳۳

۳۴۷

نت حصار: ۱۱۴

هفت منظر: ۳۷۳

همای و همایون: ۳۱۳

حرف ی

یادگار زیربان: ۸۳، ۲۴

یتیحة الدهر تعالی: ۱۰۲، ۵۷

یوسف و زلیخای فردوسی: ۹۷، ۹۶، ۸۲، ۸۱

۱۰۴

یوسف و زلیخای جامی: ۳۴۹، ۳۴۸

یوسف و زلیخای (آذربیکدلی): ۳۹۹